

Dörgicsei rétegek

Az alsódörgicsei templomrom újraértelmezése

Készítette: Bodó Sára Borbála, Farkas Anna Virág

Konzulens: Daragó László DLA, Dr. Kovács Máté Gergő

2021.11.01.

Tartalom:

Bevezetés

Dolgozat célja

Történeti áttekintés

Dörgicse története, településtörténet

Kezdetek

Középkor

Alsódörgicsei templom története

Előzmények

A templom

Felmérések, rekonstrukciók

Munkafolyamat

1.Felmérés

Helyszíni munka

Feldolgozás, felmérési tervek

2.Tervezés

Közösségi tér

A torony

Anyaghasználat

Harangállvány

3.Műleírás

Lépcső

Dongaboltozat

Állvány

Tervek

Bevezetés

A dolgozatunk témája az alsódörgicsei középkori templomrom, melynek kutatásával foglalkoztunk, illetve ennek eredményeképp egy javaslatot is megfogalmaztunk ennek kortárs felhasználására.

A választott téma feldolgozása során több eltérő kérdéskört is érintettünk, ami izgalmassá és színessé tette ezt a történeti tárgyú, de mégis aktuális témákat is feszegető dolgozatot. Ilyenek voltak a szakrális terek profán felhasználása, a rom, mint fogalom, vagy a kortárs és a középkori megoldások együtt élése. Ezek, mint gondolat kísérletek segítettek minket tovább haladni, és végül kiszűrni és megtalálni a helyes megoldást.

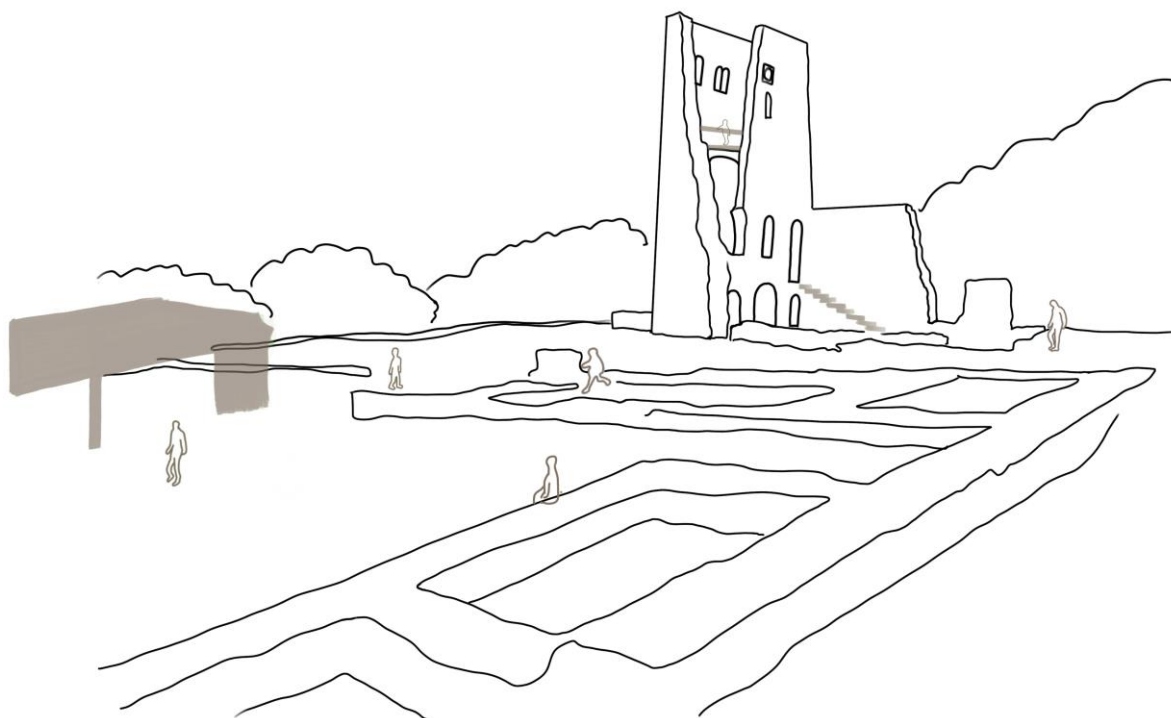
Dolgozat célja:

A kutatásunknak két fő aspektusa volt: az első egy történeti kutatás, amely feltárja a Balaton-felvidék középkori templom romjainak összefüggéseit a szakirodalomban, és elhelyezi ebben a rendszerben az alsódörgicsei templomot, annak sajátosságaival, összefüggésben Dörgicse településtörténetével. Ennek során a rendelkezésre álló források segítségével elhelyeztük a templomromot térben és időben, értelmezve feltehető korszakait, illetve az évek alatt készült, hozzáépítéseket, rekonstrukciós rétegeket.

A második maga az épület helyszíni alakhű felmérése, és ez alapján egy felmérési terv készítése a romok jelenlegi állapotáról. Ez nagyban segített minket nem csak a tervezésben, de a rom részleteinek megértésében, periodizálásában is.

Az átfogó kutatásból szerzett adatok alapján javaslatot teszünk ennek a középkori szakrális térnek egy kortárs, eredeti funkciójától eltérő felhasználási lehetőségére. Célunk volt, egy olyan funkciót találni, amely egyszerre szolgálja ki a helyi lakosok, és az ide látogatók igényeit is, a hely történetiségének és jelenlegi hasznosításának elvárásait, ezzel egy új, értelmezési réteget adva az értékes területnek.

Ez az értelmezés, illetve újraértelmezés volt a kulcsszó a koncepciónk megalkotása során, amely mentén haladva a tervezési folyamat fő kérdéseire válaszokat kaphatunk.

Történeti áttekintés

Dörgicse története, településtörténet

Kezdetek

A Balaton-felvidék permi és triász kori üledékekből álló fennsík, szerkezeti mélységekben kialakuló medencékből formálódott. Ilyen a Dörgicsei-medence is, amely egyik a Balaton-felvidék középső részére jellemző kis medencéknek. Területén két mai település is elhelyezkedik, Dörgicse és Vászoly. A környezet az ősidők óta alkalmas megtelepedésre, egyes régészeti kutatások szerint a település helyén már az őskorban is megjelenhetett az ember. Az újkőkor és bronzkor alatt már egyre több régészeti lelet támasztja alá, hogy a kiváló feltételeket biztosító környezetet kihasználva telepedtek meg és éltek itt.

Ezt követően, majd kétezer év elteltével ókori emlékeink vannak a helyszínnel kapcsolatban, mégpedig a római provinciák kapcsán. A rómaiak 3-4 évszázadon keresztül élhettek a területen, amit az épített vízelvezető rendszer maradványai, illetve egyéb építészeti emlékek, használati eszközök bizonyítanak, a mai település határában. Számos esetben, például középkori építkezéseknél a római köveket újra felhasználták, mint építőanyagot. A Balaton-felvidék a Kárpát-medence egyik legrégebbi szőlővidékének tekinthető, a Dörgicsei-medencében feltehetően a rómaiak kezdték meg a területen a szőlőtermesztést és borászatot is, melyet írásos dokumentumok támasztanak alá.

A közelmúltban történt régészeti feltárás során honfoglalás kori temető nyomaira bukkantak a környéken, ezen felül pedig árpád-kori temetők maradványai több helyen is fellelhetők.

Római sírkő töredéke, 2020-ban feltárva

Középkor

A középkorban Dörgicse jelenlegi közigazgatási területe három településre oszlott: Kisdörgicse (más néven Kisfalud-Dörgicse vagy Szentmiklós-dörgicse), Felsődörgicse (más néven Szentpéterdörgicse vagy Feldergicse), és Alsódörgicse (más néven Boldogasszonydörgicse vagy Fürüddörgicse). Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint a három, még ma is részben álló középkori templomrom, ami igazán sok egy mai szemmel kis településnek számító területen. A településekről első írott forrás a tihanyi apátság iratai közt található, melyek közt elsőnek 1211-ben említik egységesen Dörgicsét, azonban valószínűsíthető, hogy ez már akkor több településre utalt. A szétválásról már a 12. század második felétől beszélhetünk, mikor a fent említett három település létrejött. Erre utal, hogy okleveles adatok egy időben több birtokost is jegyeznek a területen a 13. század elejétől. Kisdörgicse temploma a 12.-13. század fordulóján épülhetett, míg az alsódörgicsei a 13. század közepe tájára datálható. A falu magja, és legkorábbi temploma Felsődörgicsén volt, mely ma látható kettős templom szerkesztésével egyedülálló az egész régióban.

Felső- és Kisdörgicsén a birtokosok világi, nemes családok, melyektől a tihanyi apátság még a 17. században sem tudta visszaszerezni a földeket. A 13. század elején ezen birtokosok eladták földjeiket Dörgicse falu népének, a Dobi, Monaky és Fekecs család lettek a birtok tulajdonosok, egészen 15-16. századig. Az egyház és világi családok első ismert pereskedése 1312-ből származik, mikor Pál tihanyi apát állt perben a nemesi családokkal, akik földjeit elfoglalták. Végül egyezséget kötnek, hogy a nemesek 34 hold földet átengednek a tihanyi apátnak, és a felsődörgicsei egyház kegyuraságát közösen bírálják. Alsódörgicse kegyura a fehérvári káptalan volt, az erre vonatkozó első adat 1251. évi oklevélből származik. 1335-ben kinevezi Balázs papot dergeche-i káplánnak.

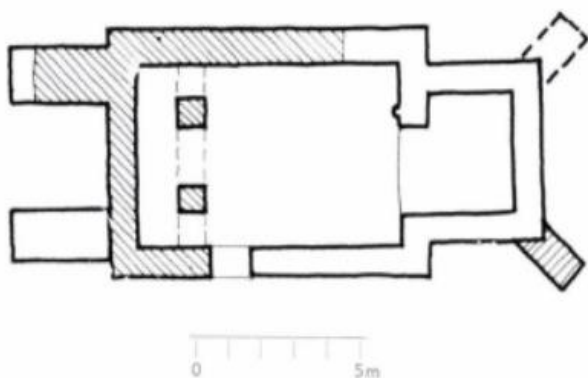
Alsódörgicsei templom története

Előzmények

A templom építésének előzményei közé tartozik Szent István rendelete, mely kötelezte a Veszprémi püspökséget, hogy minden 10. településre templomot építtessen. Ezek a templomok eleinte fából készültek, és nem maradhattak fent, ám később elkezdték a kőből való építkezést. A Balaton északi partján, tehát Veszprémből és Zalából több kőtemplom maradt fent, mint a tó déli részéről, ez összefügghet az északon fellelhető jobb és tartósabb kőanyaggal, mint a vörösberényi vöröskő, a tihanyi barna bazalttufa, és a badacsonyi sötét bazalt. Szent István uralkodásához, és a kereszténység megerősítéséhez szükséges rendeleteihez köthető tulajdonképpen a román stílus kezdete Magyarországon a templomépítészetben. A korabeli vallási és ezáltal (templom) építészeti központok a Veszprémi püspökség, és az ez alá tartozó monostorok Zalaváron, Tihanyban, Somogyváron és Almádon. Így a falusi templomok építése eleinte ezen városok köré csoportosul a 11.-12. században. Csak lassan a 13. századra népesül be a Balaton környéke a kis falusi templomokkal, ez a folyamat a 14. századra csúcsonyul ki, amikor több templom lehetett, mint amennyit ma ismerünk romok alapján. Ezek pusztulása főként a török háborúkhöz, és a barokk átépítésekhez köthető, illetve a 19.-20. századi elhanyagoltság miatt még inkább csökkent a romok száma.

A templom

Az alsódörgicsei templom építése a 13. század közepére tehető, ám egyes építőkövei akár sokkal régebbiek is lehetnek. Ahogy az a településtörténetből kiderült, több középkori építkezésnél használtak fel ókori római köveket, így lehetett ez az alsódörgicsei templom esetében is. Az templomot megépülte után Boldogasszony tiszteletére szentelték, innen is eredhet a Boldogasszonydörgicse elnevezése az akkori településnek.

A templom egyhajós, keletelt, egyenes szentélyzáródású. Később, feltehetően a 15.-16. században északi oldalán sekrestyével kiegészített. Nyugati oldalán dongaboltozatos kegyúri karzattal és harangemelettel rendelkezik, rendhagyó módon nyugati tornya a hajó teljes szélességében emelkedik ki. Ettől nyugati

homlokzata erőd-szerűvé válik, bejárata a déli falon található. A 14. század végén, 15. század elején a templomot kerítőfallyal vették körül, illetve délkeleti irányban további épületnyomok találhatóak, melyek birtokosi, főnemesi lakóházra utalhatnak. A templomot az 1600-as évektől evangélikus templomként használják, mely során további átalakításokat végeznek: elfalazzák az apszist, és a sekrestyéből idevezető bejáratot. A 18. század elején újjáépítették, és a katolikusok veszik újra birtokba. Egészen a 19. század elejéig működő templom, onnantól romként utalnak rá az írásos források.

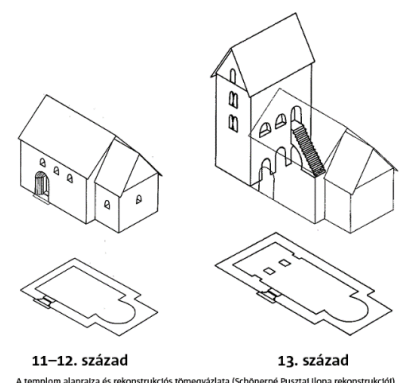
A Balaton-felvidéken, illetve a Dörgicsei-medencében hasonlóságok figyelhetők meg az alsódörgicsei templomrom jegyeivel. Például a területen erősen jellemző volt az alsódörgicseihez hasonló egyenes szentélyzáródás. Ilyen volt a balatoncsicsói és balatonedericsi templom is, számos más Balaton-felvidéki román kori templommal együtt. Helyzetét illetően az úgynevezett pusztetemplom kategóriához áll a legközelebb, mely annak az eredménye, hogy a kő templomok körül eltűntek a fa, vagy földanyagú lakóházak, és a templom egyedül maradt a sűrűn benőtt természeti környezetben. Erre hasonló példa a gyepükajáni és nagyvázsonyi templomok. A jellegzetes széles nyugati toronyra nincs fennmaradt középkori példa a környéken, de feltételezhetően ilyen tornya lehetett a zánkai református templomnak átépítése előtt, illetve a balatoncsicsói Szent Balázs templom is mutatja a hajó teljes szélességében kiemelkedő nyugati karzatot, melyet az alsódörgicseivel ellentétben egy négyzetes torony koronáz.

Balatoncsicsó, Szent Balázs templom

Gyepükajáni templom

Zánkai (református) templom

Felmérések, rekonstrukciók

Rómer Flóris 19. századi felmérése alapján a nagyobb méretű kőépítmények sorába kategorizálta, melyhez hasonló méretű kőépítmények a régióban a türgyei háromhajós bazilika, a felsőörsi egyhajós templom és a tihanyi kriptá.

A területen a legjelentősebb felmérési illetve rekonstrukciós munkát Koppány Tibor végezte, az 1950-es, 60-as években. A hajó, a szentély és a sekrestye alapfalai az 1967-68-ban végzett feltárás eredményeképp láthatók.

A 22 méter magas tornyot nyugatról két hatalmas támpillér támasztja, melyek építése feltehetően a 20. század eleji feltáró kutatással van összefüggésben. Bár egyes források szerint a támpillérek korábbiak, szerkezetük és nagyságuk a középkorra nem jellemző építésmódra utal.

Szintén 20. századi rekonstrukció a földszinti, illetve karzati boltívek téglaberakása, illetve a nyugati homlokzaton lévő egyik ikerablak téglaberakása is. Feltehetően ekkor építették vissza az északi falat, mutatva ezzel a templomhajó egykori nagyságát, illetve a torony falait olyan módon, hogy ez a jellegzetes V kivágás alakuljon ki dél-kelet felől.

Munkafolyamat:

1. Felmérés:

Az elméleti és történeti kutatást követően egy helyszíni vizsgálat következett. Szerettük volna ezt a középkori templomromot minél alaposabban megismerni, hiszen sokszor a helyszínen felfedezett részletek adnak választ az elméleti munka során felmerülő kérdésekre. Így a helyszíni vizsgálat alkalmával egy felmérést készítettünk a romról és környezetéről, mely nem csak a kutatás, de az ezt követő tervezési folyamat során is nagy segítségünkre volt.

Helyszíni munka

A helyszínen Leica mérőállomást használtunk a felméréshez. A mérésekhez először kijelöltünk fix alappontokat a templomrom környezetében, melyek segítségével elhelyezhetők a bemért pontok a koordináta rendszerben, illetve ezekhez viszonyítva több szabadállásból is tudunk mérni. 11 alappont lett kijelölve, melyek közül minden állásból legalább 3 látható és bemérhető volt, ezzel biztosítva a szabadállás pontosságát.

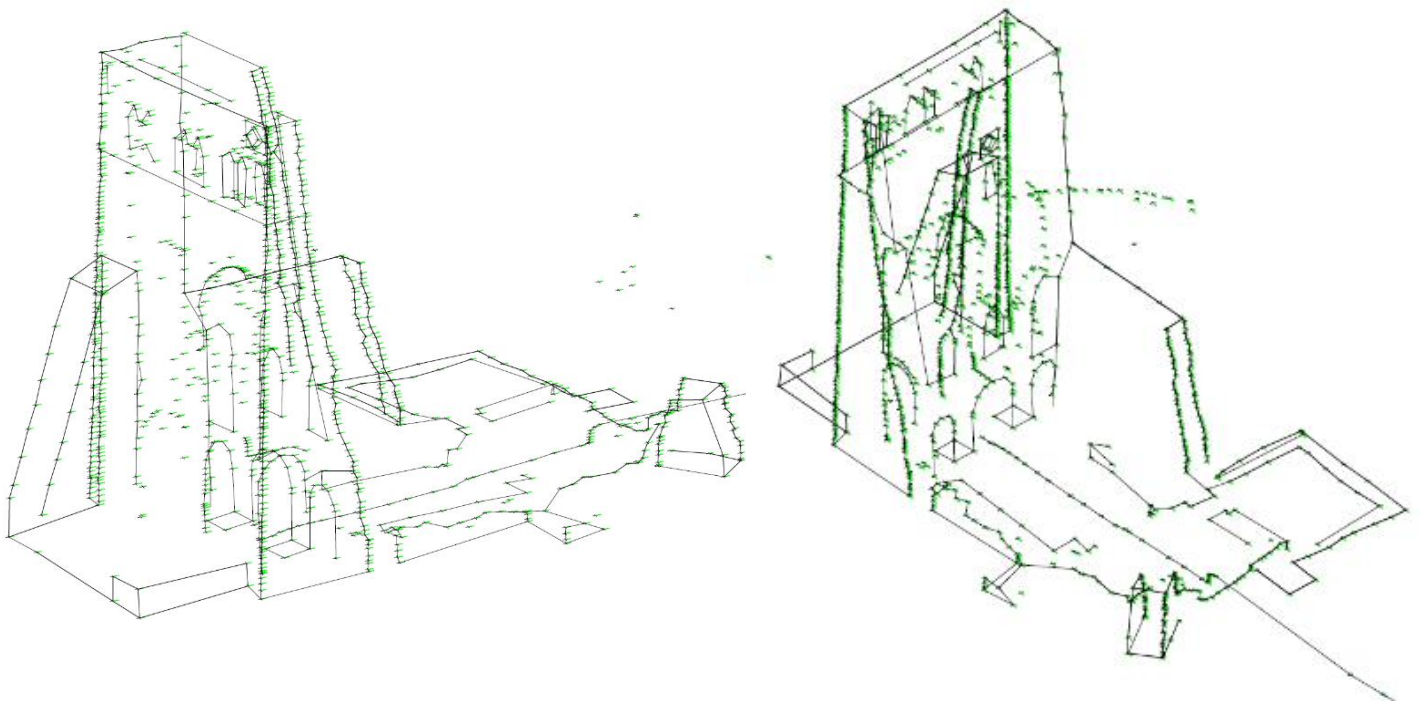
Az alappontok és szabadállás után elkezdtek először a kő kerítőfal, majd a templomrom bemérését.

Helyszíni manuálék, és kinyomtatott fotók segítségével jelöltük a bemért pontok pontszámát, mely segített később beazonosítani, hogy melyik pont mit jelöl, és melyik homlokzati nézethez tartozik. Az alacsony, egykori hajó és szentély falak külső és belső kontúrját mértük, fő fordulópontjaival, általános szakaszon pedig fél-egy méterenként. A torony fő éleit függőlegesen kő soronként mértük végig, míg más épületszerkezeteknél csak a jellegzetes sarkok, vagy fordulópontokat mértük. Ilyen jellegzetes pontok voltak például a boltíves nyílások, illetve dongaboltozatok váll és záradék kövei, de minél több pontot mértünk egy-egy íven, annál precízebben tudtuk a rajzi feldolgozás során kiserkeszteni. A mérés során segített minket a műszer lézer kivetítő funkciója is, mely megirányzás után mutatta a mérés helyét, a távcső használata nélkül. Annak érdekében, hogy elegendő pontunk legyen a fő nézetek kiserkesztéséhez, több szabadállást is kellett használnunk. Ezek közül négy alkalommal álltunk fel a templom különböző oldalain kívül, és volt egy felállás a torony belsejében is. A

szűk belső tér miatt sokszor nehézséget okozott a magasabban lévő pontok mérése, de ez fontos volt az alaprajz és metszet feldolgozásához, ami a fő támpont volt a tervezési folyamat során. A méréseken túl fontos volt, hogy minél több ortogonális nézethez közelítő fotót készítsünk a helyszínen, minél nagyobb felbontásban, melyeket képszerkesztővel ortogonális nézetűre szerkesztve használhatunk a rajzolásnál.

Feldolgozás, felmérési terv

A bemért, több mint 1200 pont egy térbeli ponthalmazt adott ki. Ezt AutoCAD-ben jelenítettük meg, és a helyszíni jegyzetek és manuálék segítségével a pontokat a megfelelő sorrendben kötöttük össze térben. Ezzel létrejött egy térbeli, vonalas váza az épületnek, erről a modelltől pedig lekértünk 2D-s nézeteket. Ennél a módszernél fontos volt figyelembe venni a takart vonalak láthatóságát, amit fóliakombinációk segítségével oldottunk meg, így az adott nézeten mindig csak az ott előtérben lévő vonalak váltak láthatóvá. Ezzel a módszerrel mentettük ki a négy homlokzati nézetet, kétirányú metszetet a toronyról, és egy felülnézetet, mely alapján az alaprajz is kiszerkeszthető volt. A körvonalas nézetek szolgálták alapul a részletes felmérési terv készítéséhez, melybe beillesztettük a fotókat. A fényképeket közel ortogonálisra torzítottuk, és több kép alapján létre tudtunk hozni egy olyan montázst, ami az egész nézetet fedi. Végül ezeket a vonalas nézetek alá tettük, és mint referencia használtuk a rajzoláshoz.

2. Tervezés:

A történeti kutatást, és a helyszíni felmérést követően megkezdjük a tervezés előkészítését. Ehhez szükség volt egyfajta érték, és igény felmérésre, mely során mérlegeltük, hogy mik a helyszín és a rom adottságai, erősségei, illetve mi az, ami még hiányozhat, akár használati, akár művészeti-koncepcionális értelemben.

Közösségi tér

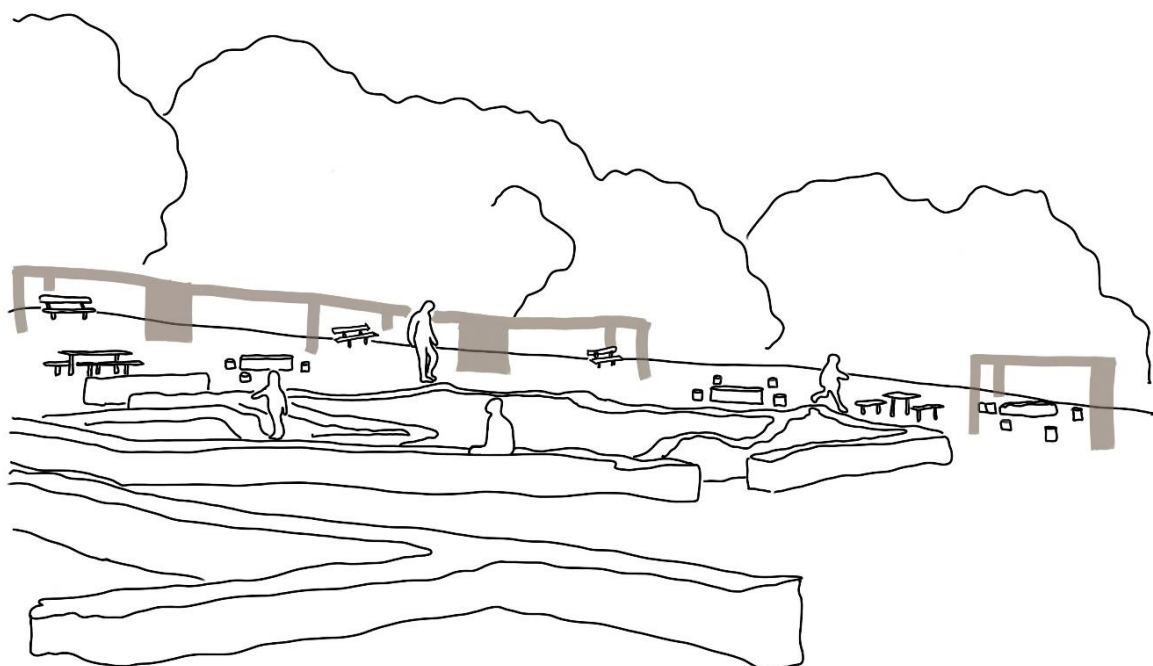
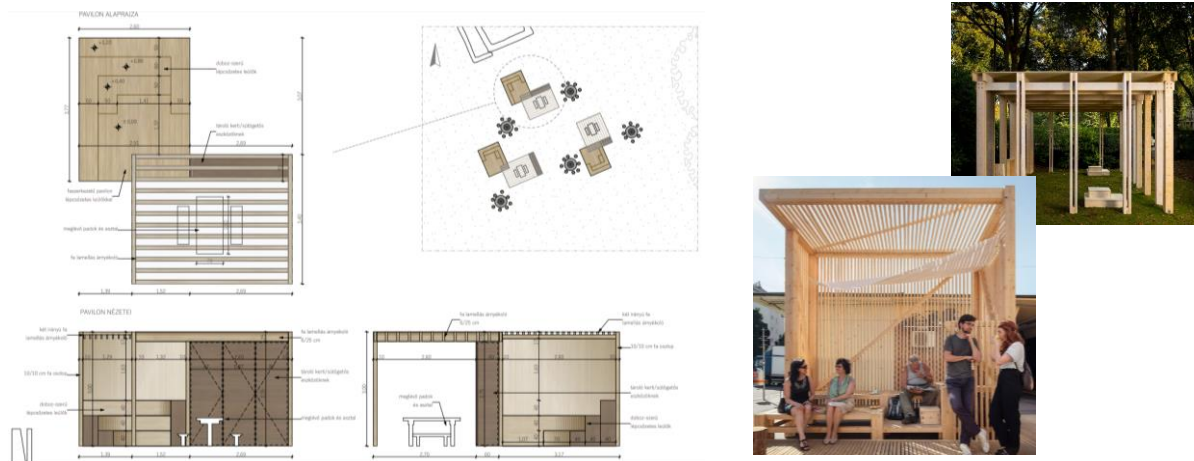
Az igények vizsgálatánál egyszerre mértük fel a helyben rejlő óriási vonzerőt a Balaton-felvidékre látogatók számára, illetve a helyiek általi használatot, a hagyományok őrzését, akár új szokások teremtését. A terület adottságai megfelelőek mindenféle szabadidős programnak, természetjáróknak, és kikapcsolódni vágyóknak egyaránt. A rom körül több pad és asztal van elhelyezve, tűzrakó hellyel együtt. A helyszíni bejárásunk alatt is több mint öt különböző családdal találkoztunk, akik vagy egy erdei séta során álltak meg itt, vagy ez volt a konkrét úti céljuk. Jellemző, hogy ezt a parkos, rom-kert környezetet gyakran látogatják kisgyermekes családok, az alacsonyabb falakon a kicsik szívesen játszanak. Ezentúl sok kerékpáros is megfordul erre túra közben, számukra is egy közkedvelt pihenőhely ez.

A telepített padokból és tűzrakókból ítélve a helynek egyfajta közösségi, összetartó ereje is van, amely alkalmas akár nagyobb rendezvények, ünnepek tartására is. Mivel ez egy meglévő érték, illetve funkció, szerettünk volna erre ráerősítve, ezt segítve kisebb fedett-nyitott, pavilonos jellegű tereket létrehozni, mely elválasztja, vagy éppen egybenyitja ezeket a részeket. Ezeknek a könnyűszerkezetes előtetőknek az anyaga fa lenne, és árnyékoló, illetve esővédő funkciót látnának el, illetve igény esetén lenne egy kisebb tároló része is, a sütögetéshez,

piknikhez szükséges eszközök elrakására. Ezek az építmények nem csak a meglévő tűzrakók helyzetéhez igazodnának, hanem kapcsolatot teremtenek a tisztáson elterülő középkori fal maradványokkal is, melyek az egykori templomot vették körbe. Így a látogatók a társasági kikapcsolódás alatt, közelebbről megismerhetik, megtapasztalhatják a romot, ami ezúton egy újfajta téri élményt nyújt.

Tehát összességében a közösségi funkció nem változik, mégis egy új értelmezést, egy új réteget kaphatna, mely nem csak a kisebb társaságokat szolgálná ki, hanem lehetőséget adna akár nagyobb közösségi programok szervezésére is, mind a helyiek, mind az ide látogatók számára.

A torony

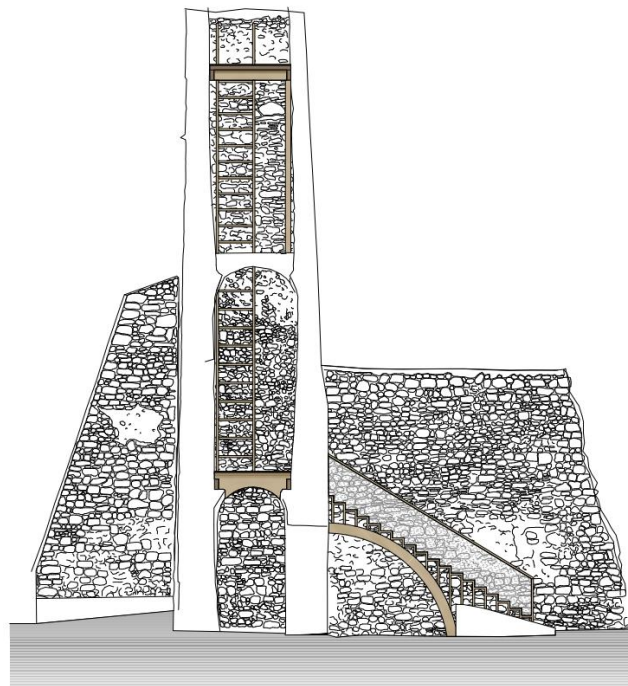
A festői helyszínen, és ennek közösségi erején túl a következő nagy érték maga a középkori templomrom. Célunk volt, hogy ennek az egykori szakrális térnek, egy kortárs, új funkciót, és ezzel együtt új értelmezést adjunk, amit igazodik a tágabb környezetéhez, a hely gyönyörű természeti értékeihez, illetve alkalmazkodik a helyszín mostani, közösségi, szabadidős jellegű használatához.

A funkcióváltáshoz fontos volt megvizsgálni történetileg, hogy miért is áll egy ilyen nagy kő templom egyedül, a településtől távol, egy ilyen páratlanul szép erdei környezetben. Ahogy az a település történetéből kiderült, a tervezési helyszín Alsódörgicse, vagy más néven Boldogasszonydörgicse (a templomról elnevezve), egykor önálló település volt. Gyakoriak a rom közvetlen környezetében, de akár az egész Balaton-felvidéken is az úgynevezett puszta templomok, melyek körül a település jellemzően fából, és föld anyagokból készült lakóházai az évek alatt teljesen eltűntek, viszont az akkor a legfontosabbnak számító kő templom épülete megmaradt. Mai szemmel egészen unikális látvány, ahogy az évszázadok során a természet teljesen visszafoglalta ezt a területet, mégis a templom kövei valamilyen formában fennmaradtak. A helyszín ilyenfajta jelentős átalakulása eredményezi tulajdonképpen a funkcióváltást is, melyben a meglévő templomrom tornya, mint egy kilátó működik.

Ennek az új funkciónak több értelmezési rétege is van: az első a helyszín mostani rendeltetéséhez kötődik, ehhez a közösség számára fontos helyhez ad egy új vonzerőt, egy új rendeltetést, ami által jobban megismerhetők nem csak a környező természeti értékek, hanem maga a középkori templomrom is. A kilátó használata közelebb hozza az emberekhez a rom történetét, testközelből vizsgálhatják egyes jegyeit, és élhetik át az egykori karzat szintekről feltáruló látványt, egy teljesen új megközelítésben. Ugyanis míg egykor a karzatról a főhajóra láthattunk rá, most, hogy csak a templomtorony áll, kifelé a Balaton-felvidéki dombságra, és nem utolsó sorban a Balatonra nyílik a kilátás. Az egykori templom egy magas dombra épült, pozíciójából és erődszerűen széles nyugati tornyából ítélve inkább egy véd várra emlékeztethet, emiatt még inkább felmerül egyfajta kíváncsiság, érdeklődés, mit is lehetett látni ebből a monumentális toronyból.

Így el is érkeztünk a második értelmezési réteghez, ami összefüggést keres a templom egykori használatával. A rom mostani állapota, mely a fennmaradt állapotból, és a 20. századi rekonstrukciókból tevődik össze, egyértelműen utal az egykori karzatszint és harangemelet hol léteire és milyenségére. Mindkét szint dongaboltozatának maradványai jelentősek, ezentúl a főhajó északi falánál megtalálható egy kisebb tömb, ami tisztán mutatja a karzatra egykor felvezető lépcső indítását. Ezek ismeretében a kilátó megalkotásánál ezeket az egyértelmű jelzéseket vettük alapul, és segítségükkel terveztünk olyan könnyű, fa szerkezeteket, amik rekonstrukciós jellegűek, mégis egy új, kortárs értelmezésben jelenítik meg az egykori szinteket, és lépcsőt. Megformálásuk utal az eredeti íves, boltozott szerkezetre, mégis faanyagukból, és építésmódjukból eredően erőjátékuk, illetve megjelenésük teljesen eltérő. A karzatról a harangemeletre feltételezhetően létrán lehetett feljutni, mely természetesen a templom látogatói elől elzárt volt. A harangemelet boltozatán egy nagyobb áttörés látható, ami utalhat az eredeti feljutás módjára. Ezt kihasználva szeretnénk mi is feljutást biztosítani a kilátóba – immár mindenki számára – egy hágcsó segítségével, ami ezt a ma is látható áttörést használja.

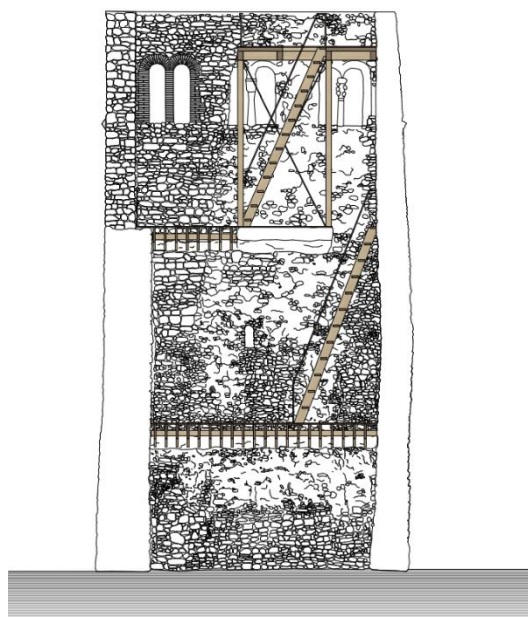

Anyaghasználat

A faanyag használatának másik célja, hogy nem szerettünk volna úgy hozzányúlni a romhoz, hogy valami végleges réteget adunk hozzá, hanem inkább egy temporális, idővel változó szerkezetet hoztunk létre, ami egyértelműen eltér az eredeti építőanyagtól, a kőtől. Ezek a fa szerkezetek, mint egy független váz léteznek a torony falai közt, mégis harmóniát alkotnak a rommal, kiegészítik, és együtt dolgoznak a kővel.

Harangállvány

A kortárs rekonstrukciós szándékon túl a kilátó funkció igényelte, hogy az eredeti karzatszinten és harangemeleten túl egy plusz emeletet hozzunk létre, ami megengedi, hogy a torony legtetejéről is megcsodálhassuk az élénk táruló látványt. Ezt a plusz szintet az a feltételezés inspirálta, hogy a meglévő harangemeleten egykor harangállvány állhatott, amely szerkezetnek magassága vélhetően megegyezett annak az új szintnek a magasságával, amit mi szeretnénk tervezni. Ezek tudatában a plusz emelet szerkesztése és megformálása teljesen eltérő a rekonstruált szintekétől, egyedül a faanyag használata, ami egységet formál közöttük. Párhuzam vonható az új és régi szintek közt: míg az alsóbb emeletknél egy nehéz boltozatot imitálunk könnyűszerkezetből, a harangállvány esetében egy valóban favázis szerkezet mintájára készítünk új, fa szerkezetű födémet. Az új szintre, a harangemelethez hasonlóan, egy hágcsón keresztül juthatunk fel. Ennek, és a legfelső födémnek a szerkesztése igazodik ahhoz az óriási V alakú bevágáshoz a torony keleti falán, mely feltételezhetően a rekonstrukció során lett létrehozva, ezzel is szemléltetve a torony monumentalitását, és belső szerkesztését. Mi erre a

szándékra szerettünk volna ráerősíteni, illetve használni a kilátó tervezése során. Az eredeti szinteknél a födémelek végigmennek a bevágásig, mely egy különleges, keretezett képet mutat a kilátásból, az új szint pedig igazodik bevágáshoz, tehát a határoló falak kontúrjához, nem lóg túl rajta. Ezzel egy kisebb platform jön létre a torony tetején, ami azt is eredményezi, hogy ezt az élményt a látogató egyedül tapasztalja meg. Így az értelmezési rétegek vertikálisan változnak a lenti erős közösségi funkciótól, egészen a magasan lévő, önálló, külső behatások nélküli felfedezésig.

3. Műleírás

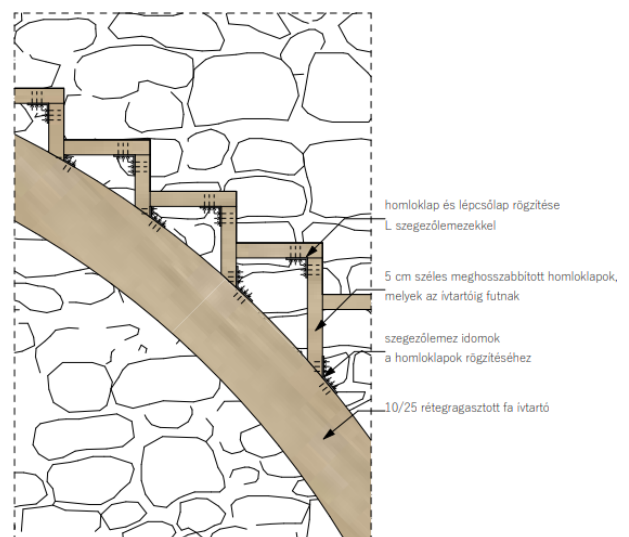
A kilátó könnyű, fa szerkezetből épül fel, így megformálása is a fa szerkesztési szabályaihoz igazodik, mégis a legtöbb helyen próbál együttműködni a megmaradt kő szerkezetekkel. Összesen három szint került betervezésre, melyekre lépcsőn és hágcsón keresztül lehet feljutni. Ezek szerkesztése eltérő a meglévő régi, és újonnan létrehozott szinteken, attól függően, hogy koncepcionálisan hol volt rekonstrukciós szándék, történeti utalás. Összességében fontos volt, hogy megőrizzük a rom mostani állapotát, és ne hajtsunk végre semmilyen végleges beavatkozást új, nehéz szerkezetekkel, így esett a faanyagra a választásunk.

Lépcső

A helyszíni vizsgálat alapján kiderült az egykor a főhajóból a karzatra vezető lépcső pontos pozíciója, és feltételezhető szerkezete is. Erre az északi falnál található, ferde fedő síkú kőtömb utal, ami a lépcső indítását hivatott mutatni, illetve a karzat északi nyílásának alsó síkja lejjebb van, mint maga a karzat járószint, így ez jelöli a lépcső érkezését. Ez az egykarú lépcső feltételezhetően minden más szerkezethez hasonlóan kőből készülhetett, és boltozott tartószerkezete volt.

Erre az analógiára építve újraserkesztettük ezt a bizonyos ívet a karzatszint és az alaptest közt, melyre vázas lépcsőt terveztünk. Az ívet három párhuzamos, rétegragasztott fa ívtartóval oldottuk meg, melyek a faszervezetű lépcső terhét hordják. Az ív, és a lépcső közti szerkezetet – tehát a teherátadást – a lépcső homloklapjainak lefelé való továbbfutása biztosítja. Ezek a továbbfutó homloklapok egyedi magasságúak, attól függően, hogy milyen távolságban vannak a lépcsőfokok az ívtartótól. A lépcsőfokok ráfutnak a kő alaptestre is, erről indulva lehet feljutni a lépcsőn.

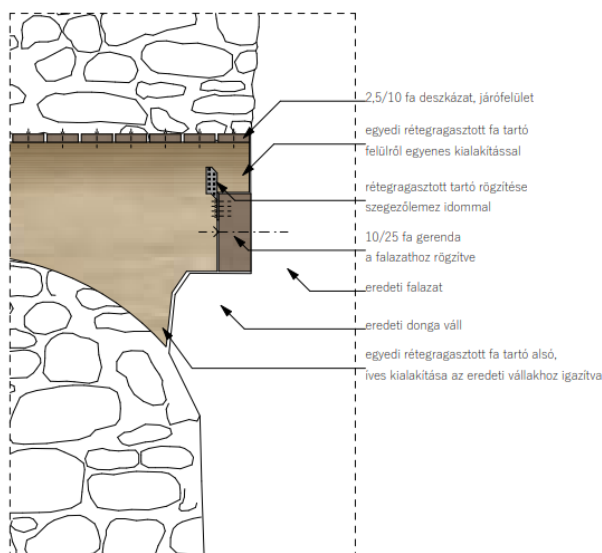
LÉPCSŐ TARTÓSZERKEZETE

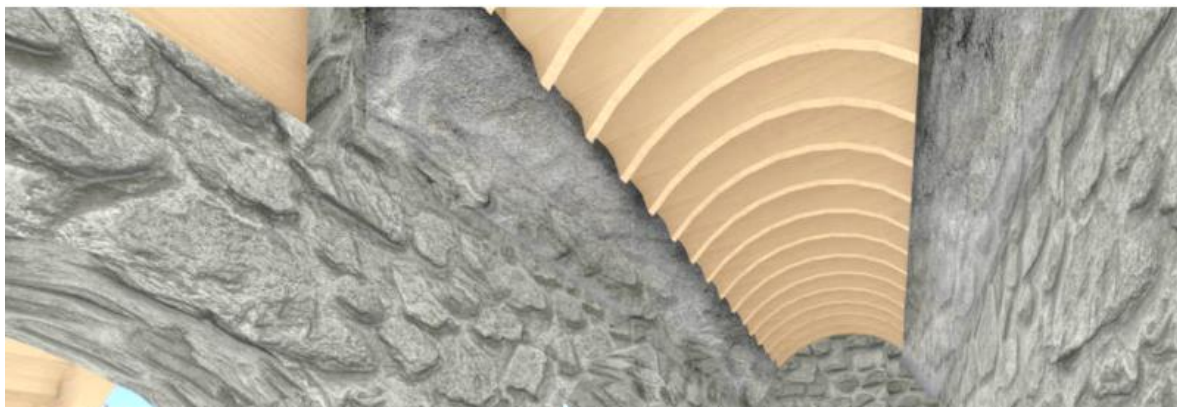
Dongaboltozat

Az egykori karzatszint és harangemelet dongaboltozatának maradványai ma is láthatók a templomromon. Az első szinten főként a régi boltozat vállánál láthatók kő maradványok, egyvel feljebb pedig a vállakon kívül a torony északi oldalában egy teljes viszonylag ép dongaboltozat is fennmaradt, körülbelül két-három méter hosszúságban. Ezen a dongán egy áttörés is van, melynek használatát a kilátó közlekedésénél visszaállítottuk. Mivel ezek a boltozat maradványok ennyire egyértelműen mutatták az egykori középkori állapotot, illetve használatot, az új funkcionál szerettük volna ezt megjeleníteni, egy kortárs megformálással, új anyaghasználattal. A vállak fölé egy pár rétegragasztott fa gerendát helyeztünk el, a torony falához csavarozással rögzítve. Ezekre a gerendákra terhelve, merőlegesen helyezkednek el a fő ívtartók, szintén rétegragasztott fából. Az ívtartó alsó öve íves, ezzel leköveti az egykori

FŐDÉM TARTÓSZERKEZETE

dongaboltozat szerkesztését a vállaktól indulva, a felső öve pedig egyenes, ezzel kialakítva a járószint helyét. Az ívtartók 30 cm-ként helyezkednek el, erre merőlegesen egy deszkázat kap helyet. Ugyanez a szerkezet megismétlődik a harangemeleten is, azzal a különbséggel, hogy a fatartók a megmaradt dongaboltozathoz csatlakoznak, a deszkázat viszont végigfut az emelet teljes területén. Ezen a szinten a peremgerenda továbbfut konzolosan a torony déli faláig a homlokzaton lévő nagy V kivágást áthidalva.

Állvány

A harangemeleten feltételezhetően harangállvány állt, így a legfelső szintet ennek analógiájára terveztük meg. Ez a szint, ugyanúgy faszerkezetű, mint a lenti emelete, viszont az egykori állványhoz hasonlóan pilléreken áll, melyek a harangemelet födémére terhelnek. Erre gerendák kerülnek, melyek a fa födém szélein, illetve az áttörés peremén, azt kiváltva helyezkednek el. A pillérek közt András kereszt fém huzal merevítések találhatók, a fa gerendák és födém pedig a rom falait merevítik körben, ezzel kiváltva a rekonstrukció során bekerült beton gerendát. Ez a födém csak a homlokzati V kivágás széléig tart, ezzel egy kisebb kilátó platform jön létre a tetőn. A védőkorlátok minden szinten expandált fémlemezből vannak, melyek transzparenciát biztosítanak a szerkezetnek. A legfelső szintre való feljutás, a harangemelethez hasonlóan hágcsón történik.

Források:

Rómer Flóris: Zala megye középkori egyházi építményei és azok jellemzése. Szabó József: A magyar orvosok és természetvizsgálók 1863 szeptember 19—26-ig Pesten tartott IX. nagygyűlésének Történeti vázlata és Munkálatai. Pest, 1864

Csányi Károly.: A Balaton környékének középkori templomai. Turisták Lapja, 1935

Radnóti Aladár- Gerő László: A Balaton régészeti és történeti emlékei. Bp. 1952

Entz Géza- Gerő László: A Balaton-környék műemlékei. Bp. 1958.

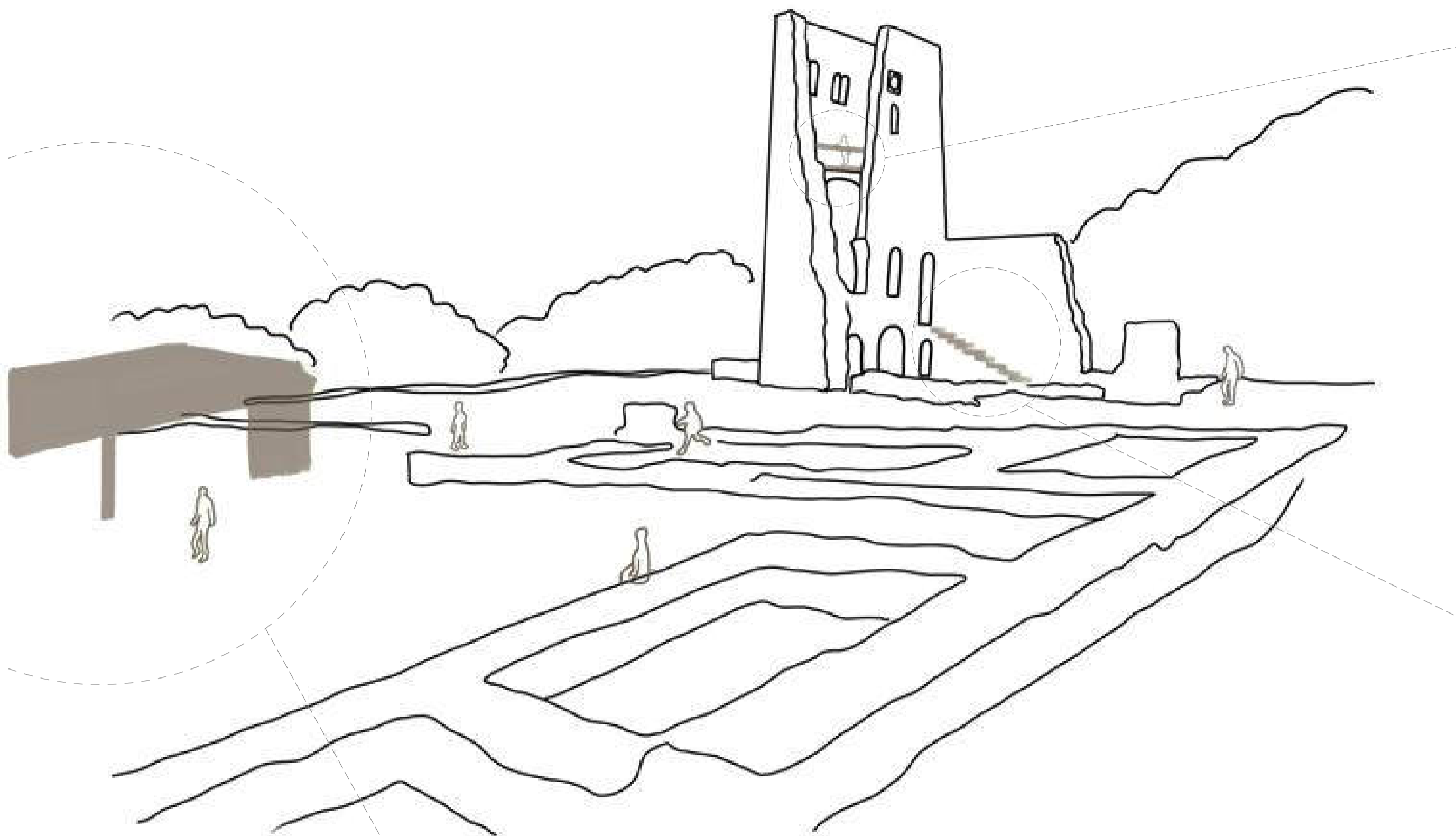
Éri István - Gerőné Krámer Márta. - Szentlélek Tihamér.: A dörgicsei középkori templomromok

Koppány Tibor: A Balaton-felvidék román kori templomai, Veszprém, 1963

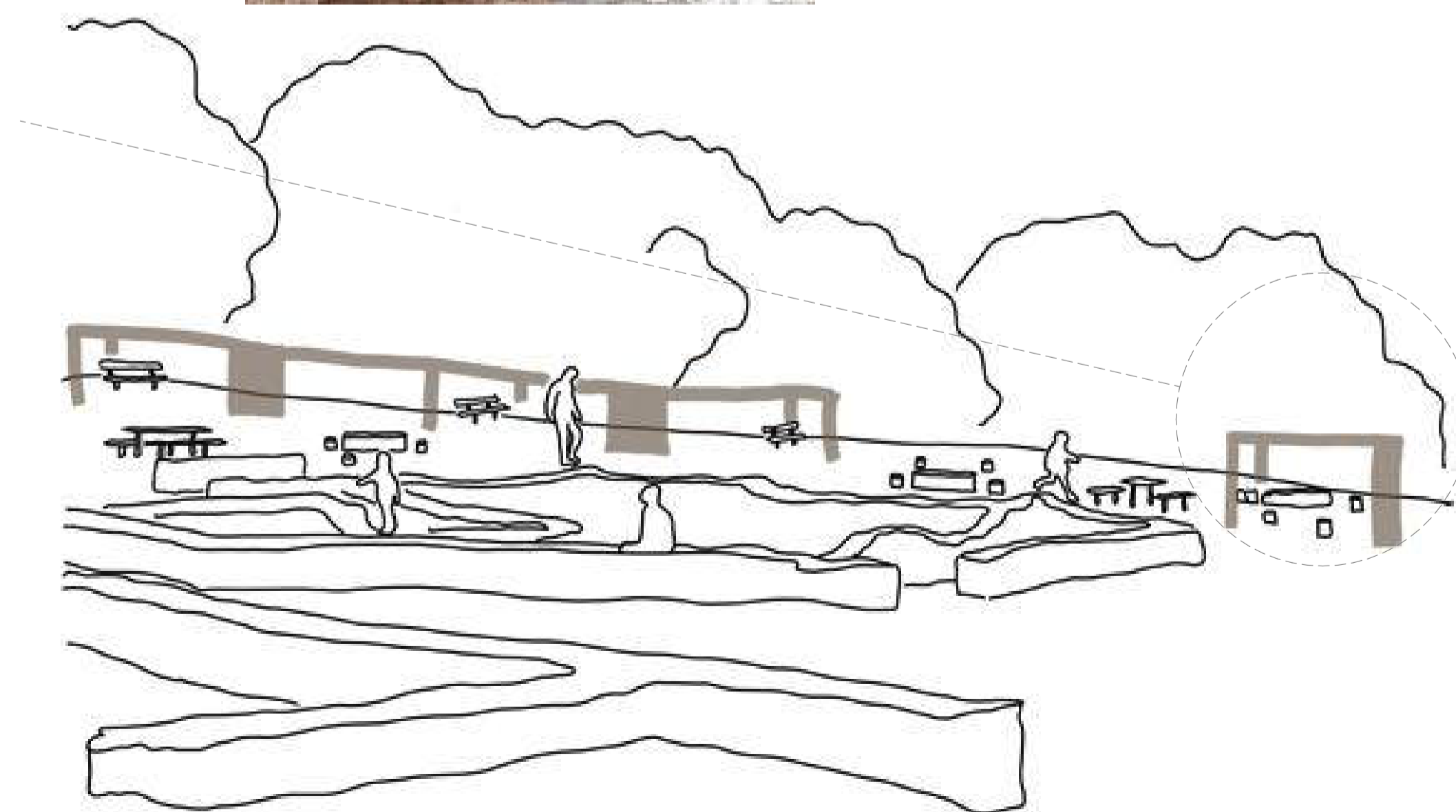
Koppány Tibor: A Balaton környékének műemlékei

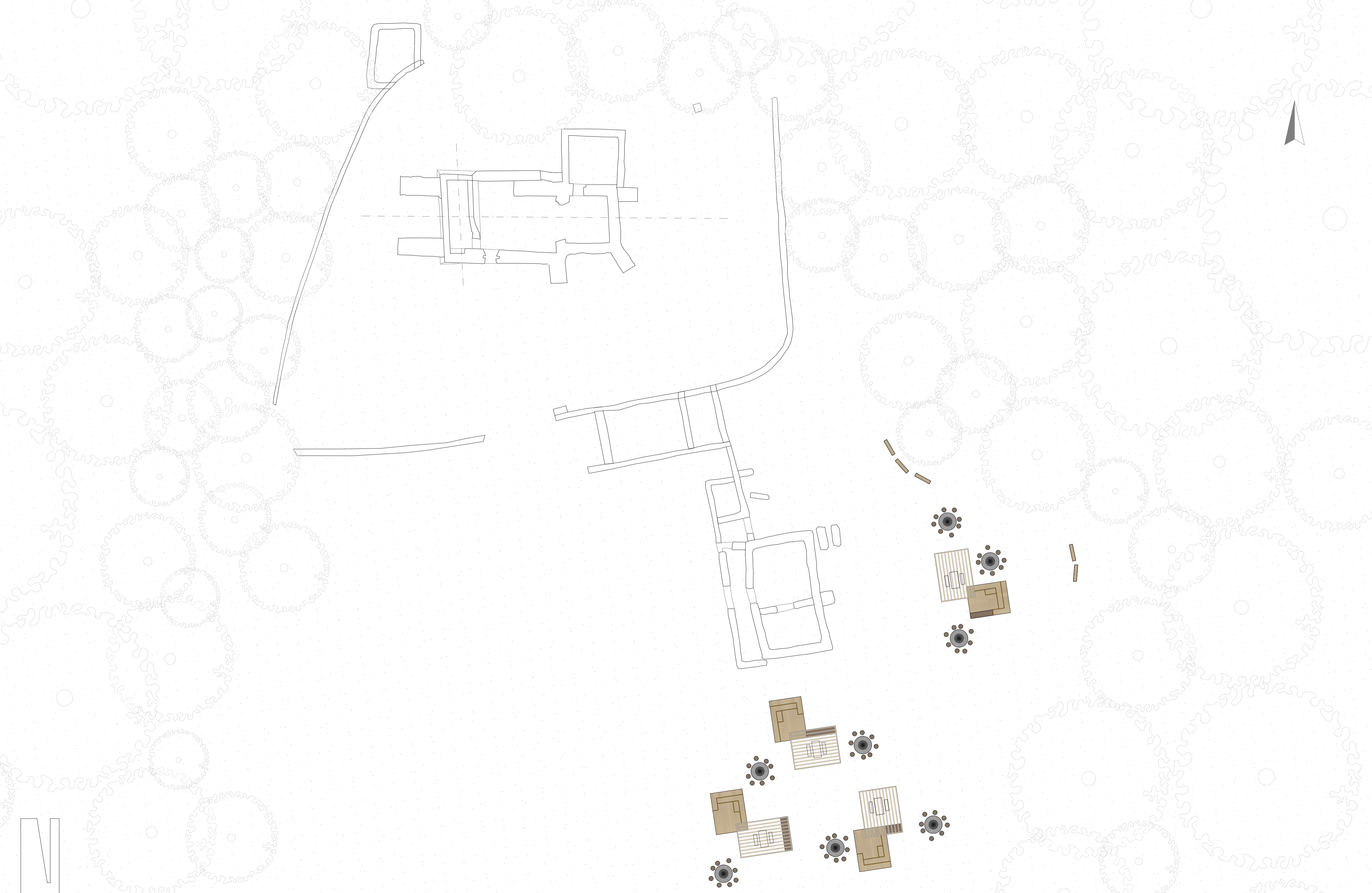
Koppány Tibor: Középkori templomok és egyházak helyek Veszprém megyében

Dörgicse településrendezési terv, örökségvédelmi hatástanulmány, Kustár Rozália, 2020.

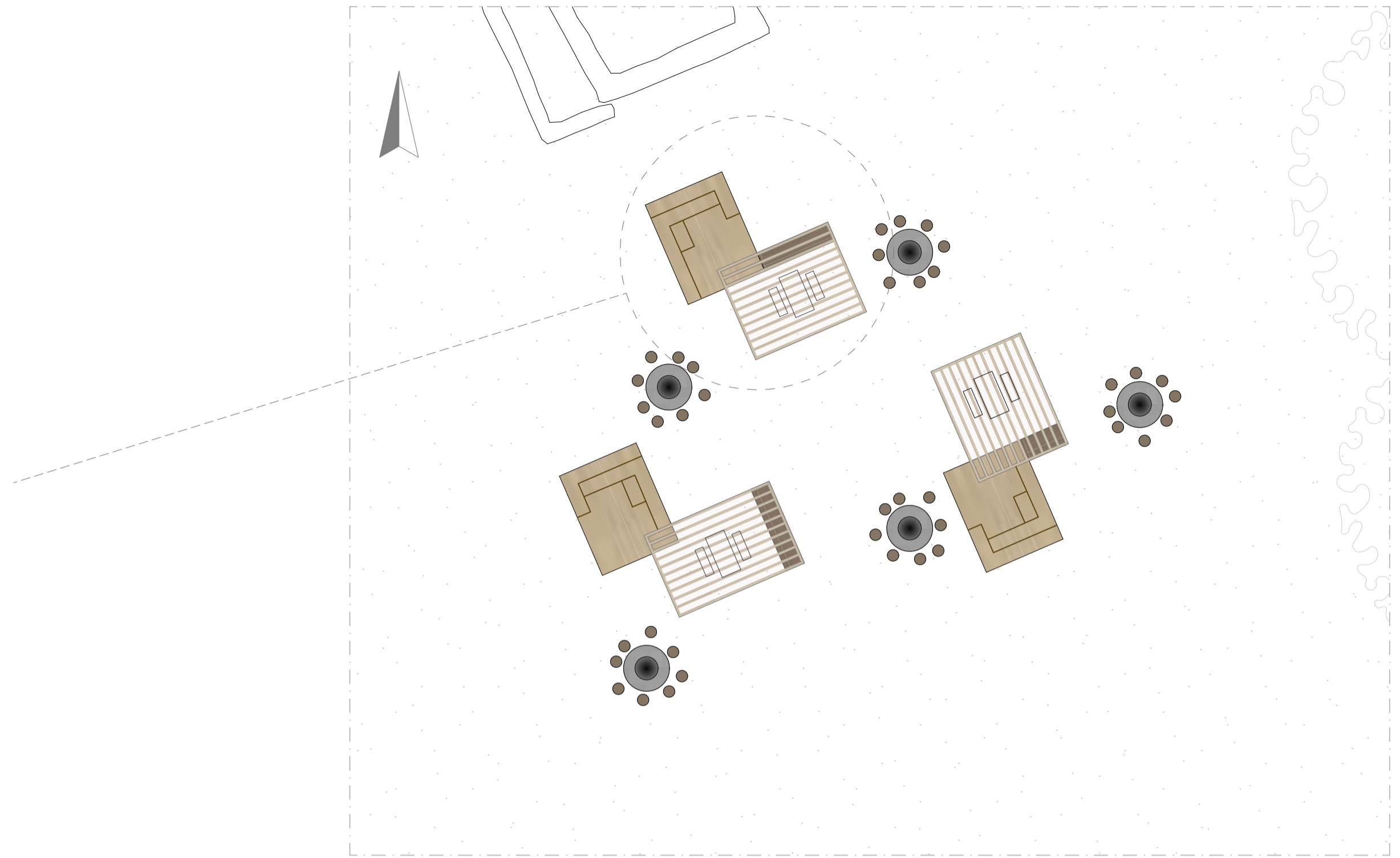
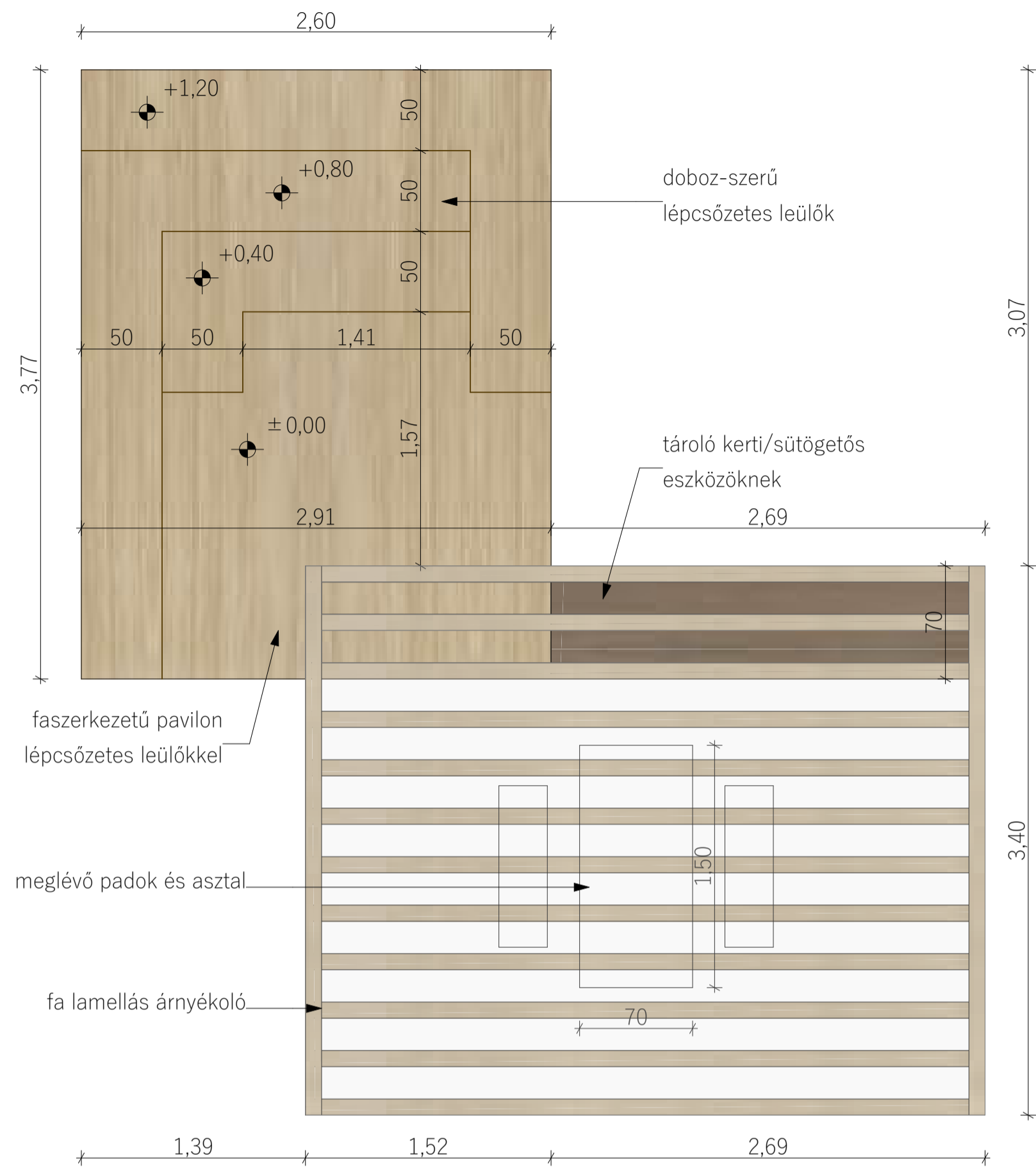

Források:
 Marià Castelló Martínez: 18th century mediterranean tower
 The Way We Build: cabin in the north of the Netherlands
 Benchmark: Recasting, 2018 Venice Biennale
 TU Wien Inst. Architecture and Design student project: Kitchen 21
 O'DonnellBrown: Community Classroom in Glasgow

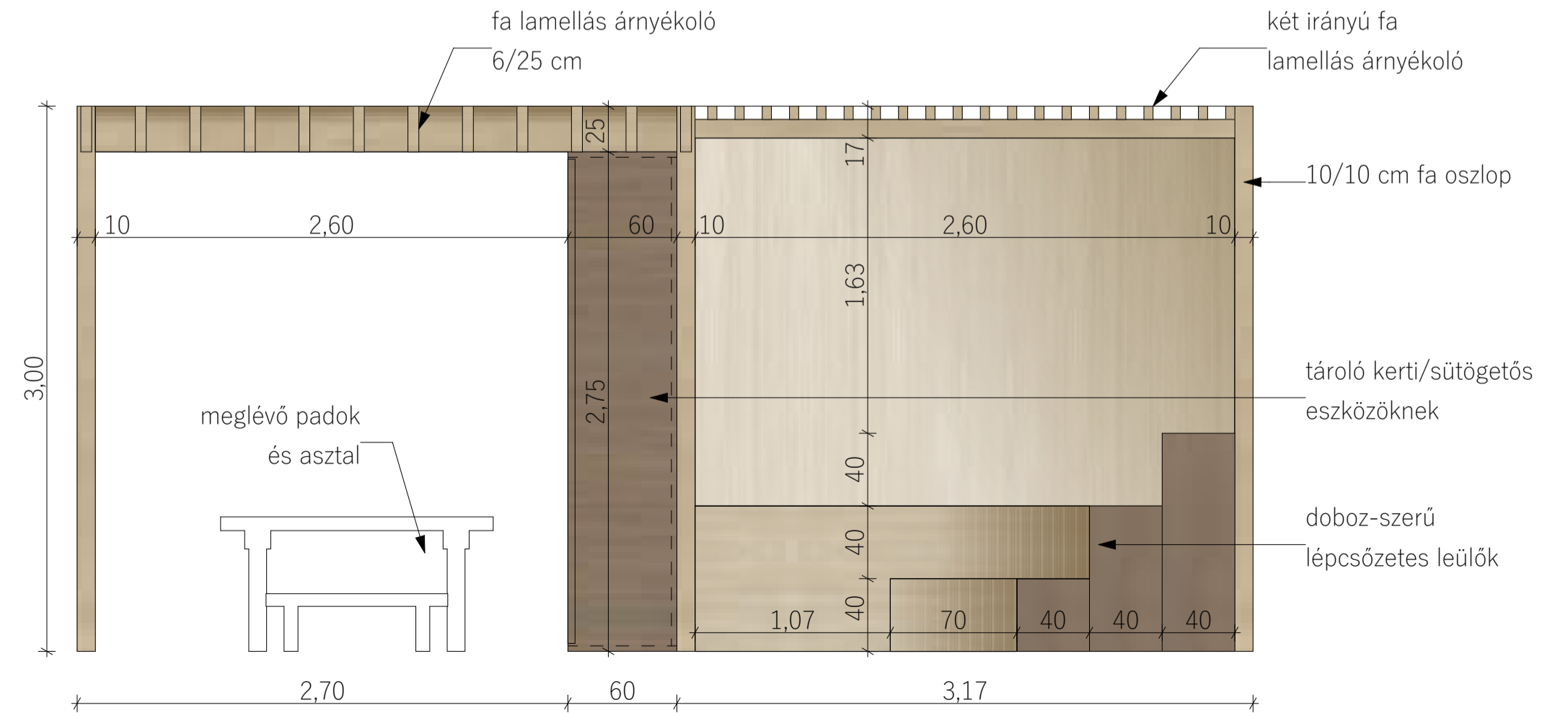
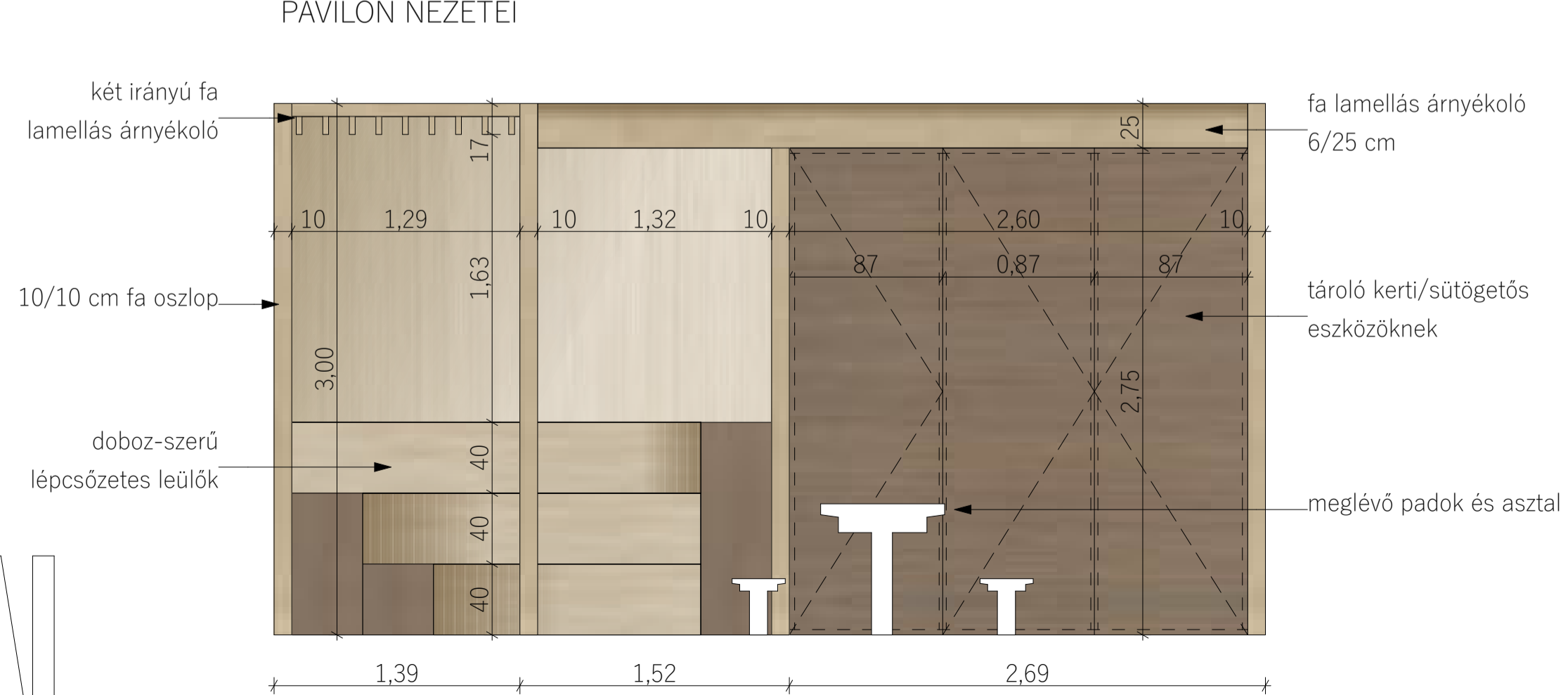

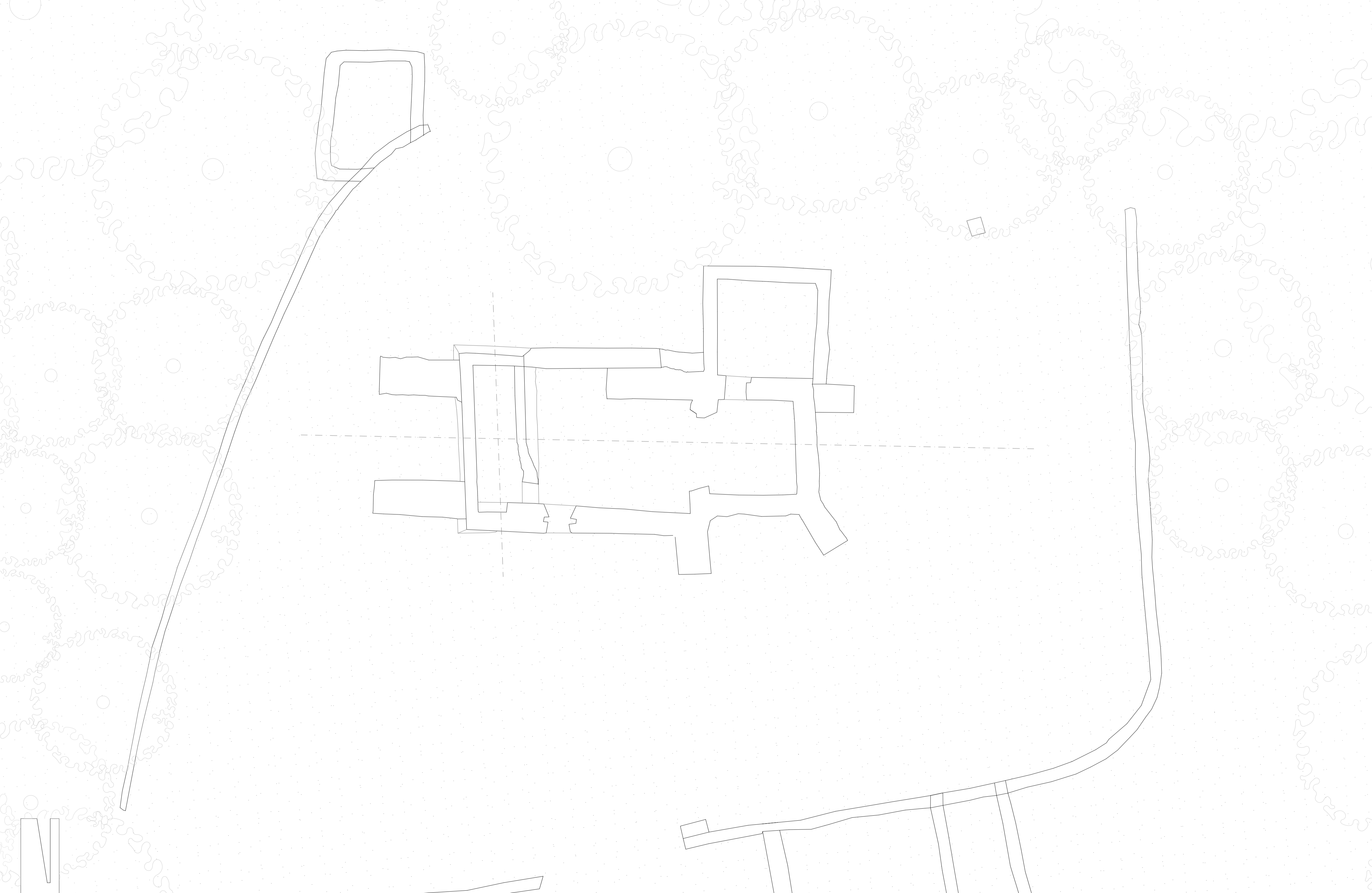

PAVILON ALAPRAJZA

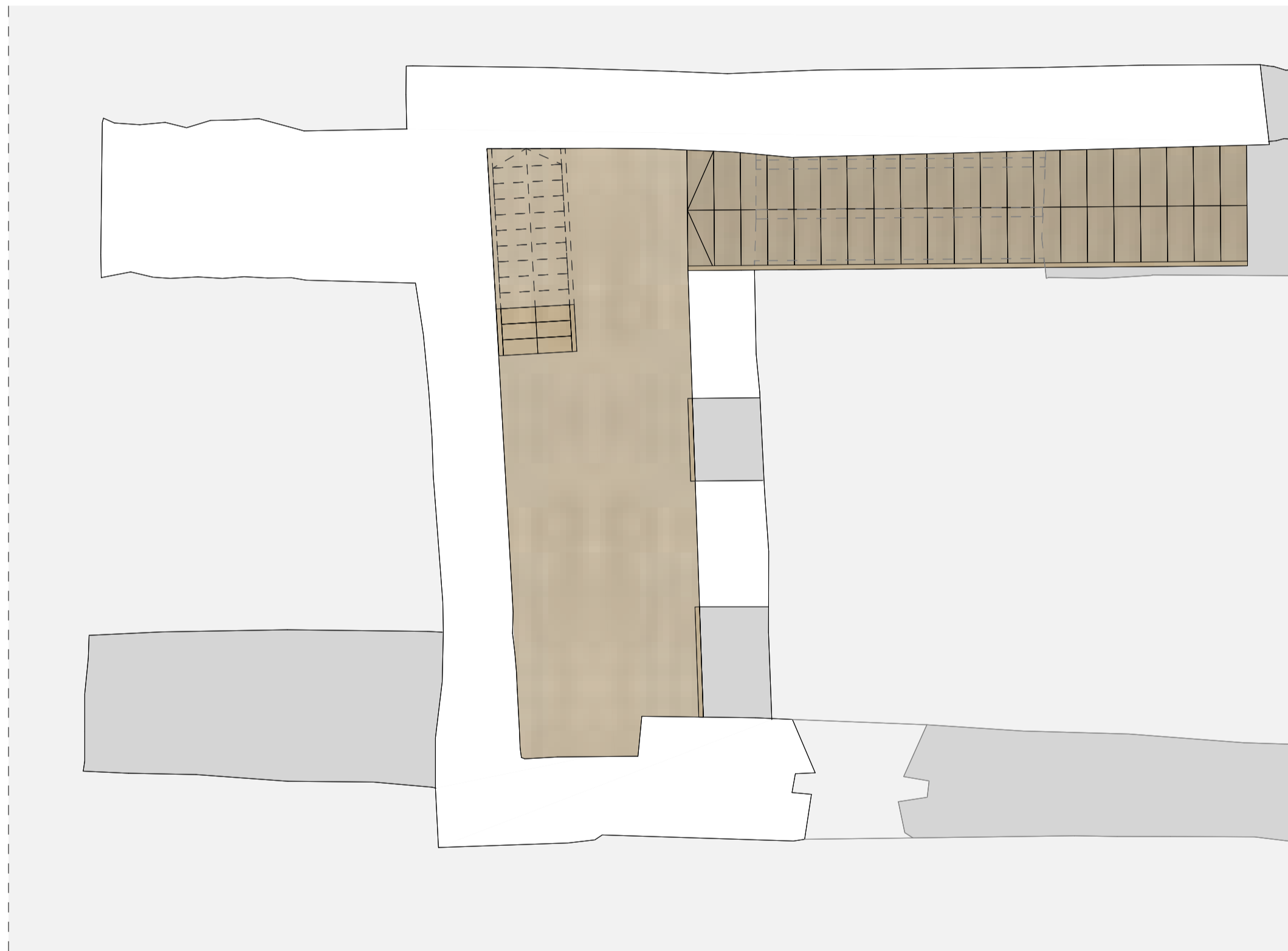

PAVILON NÉZETEI

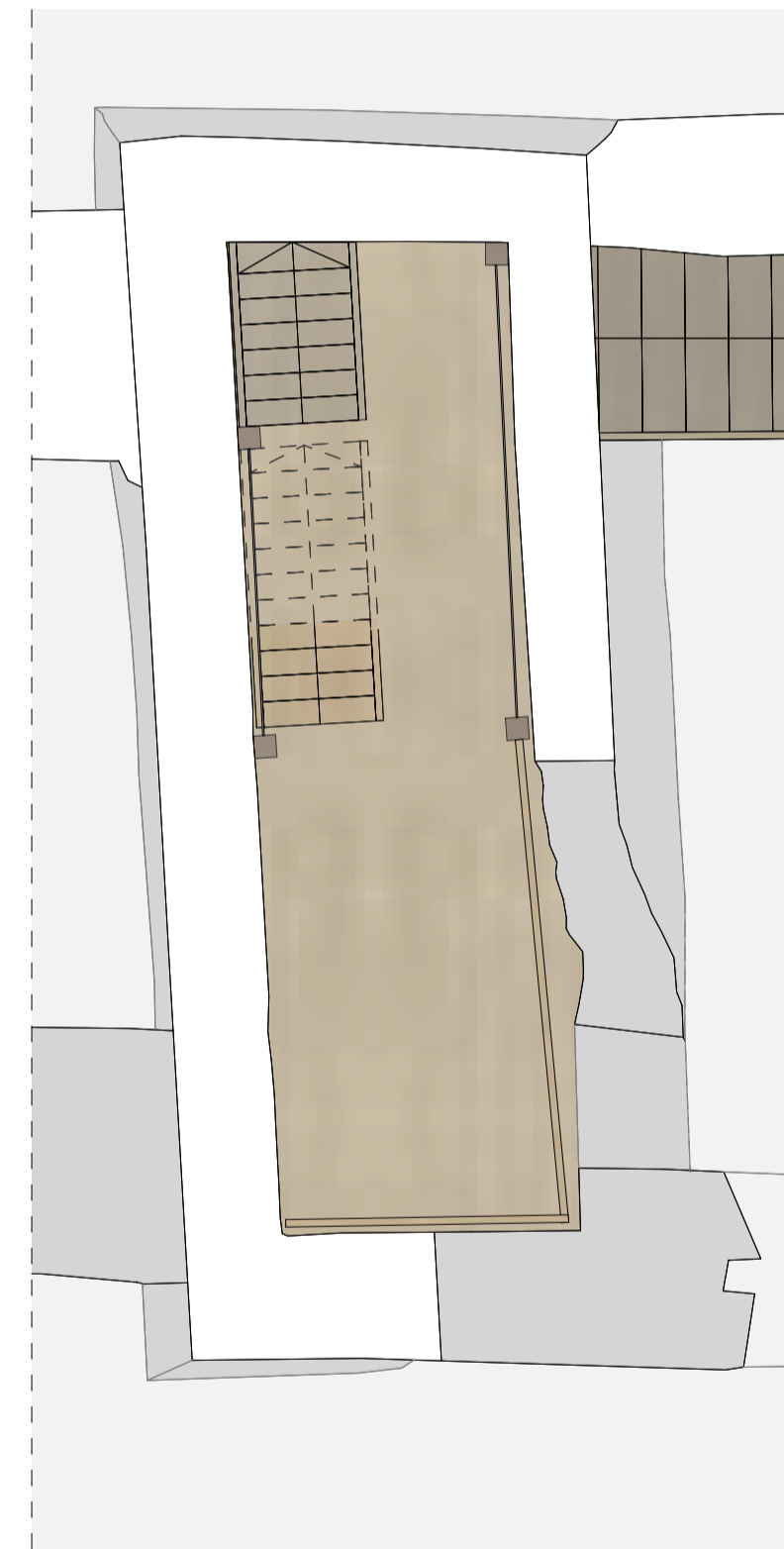

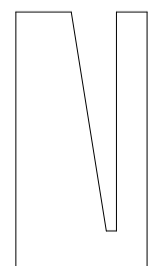
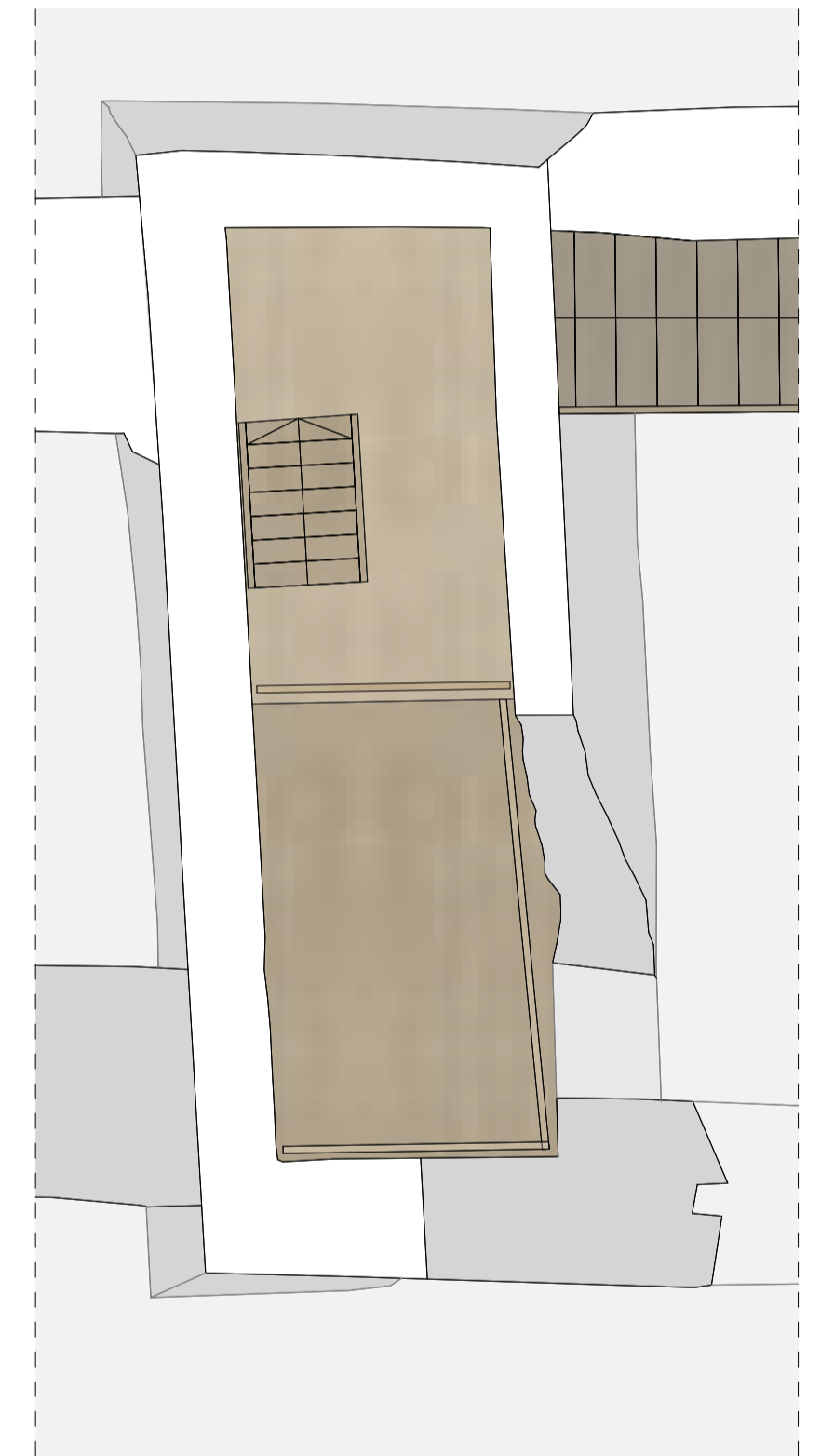
KARZATSZINT ALAPRAJZ

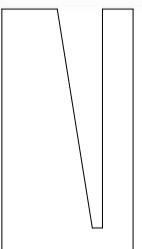
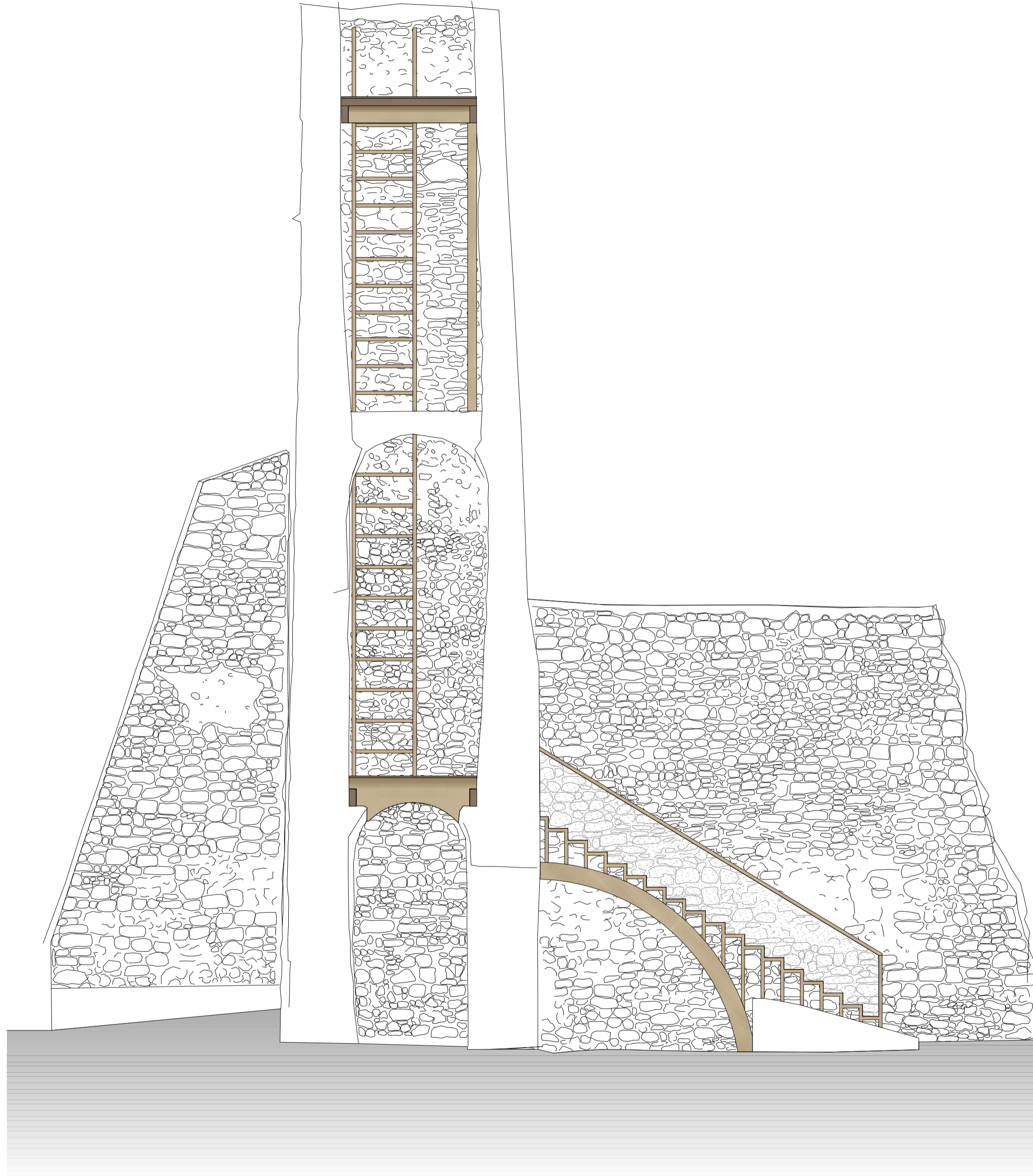
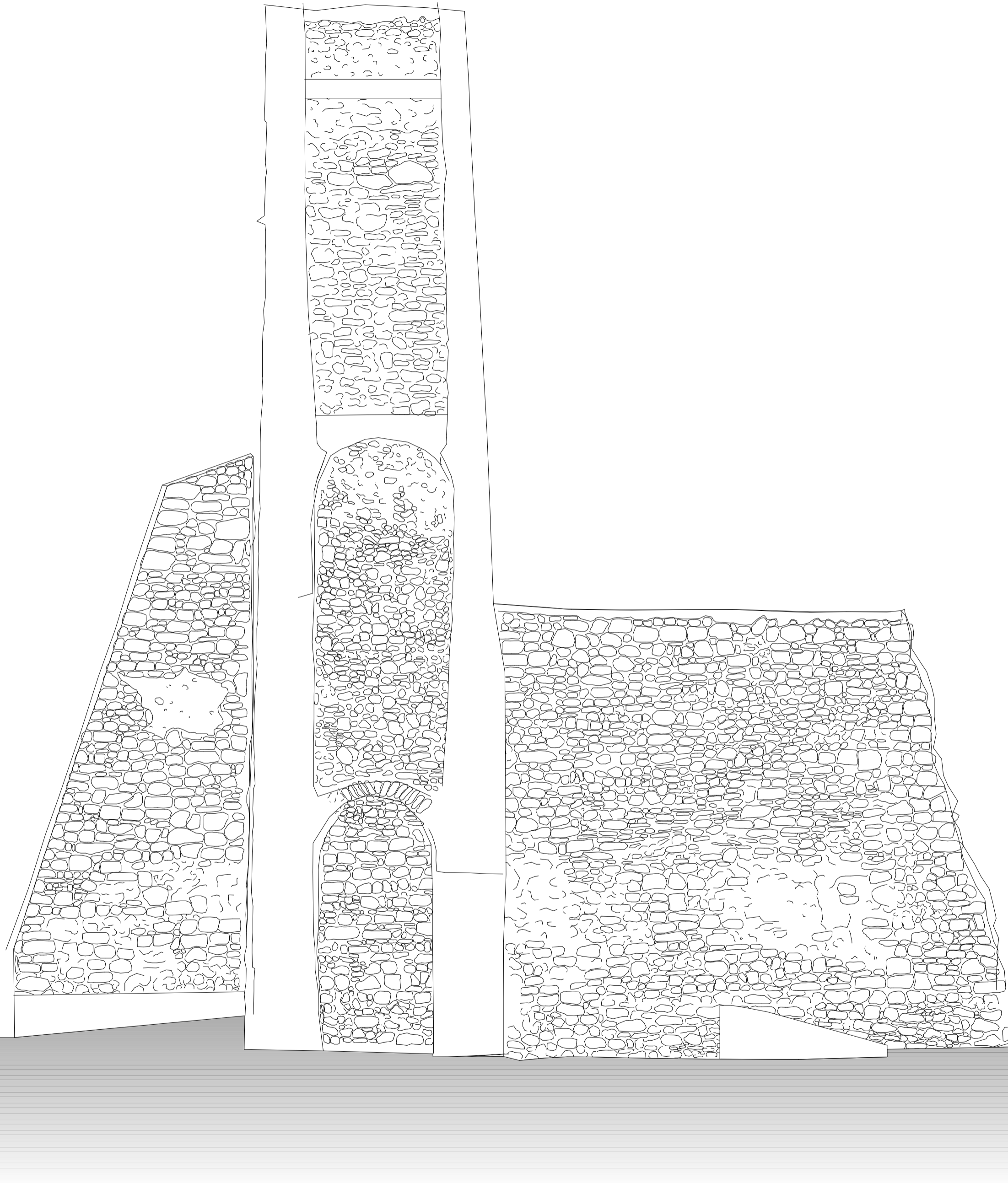

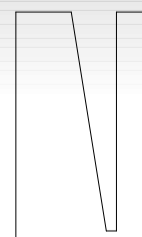
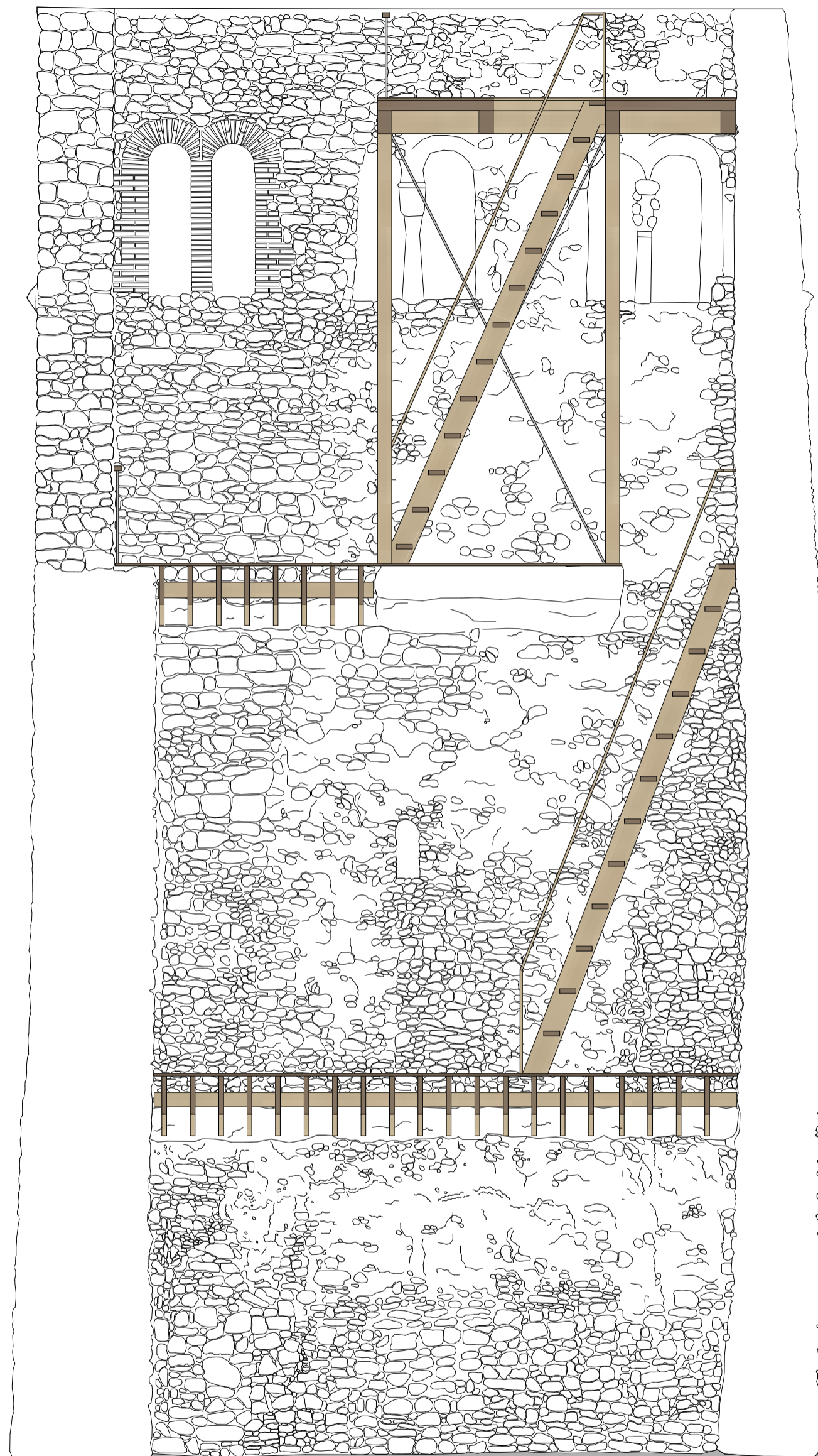
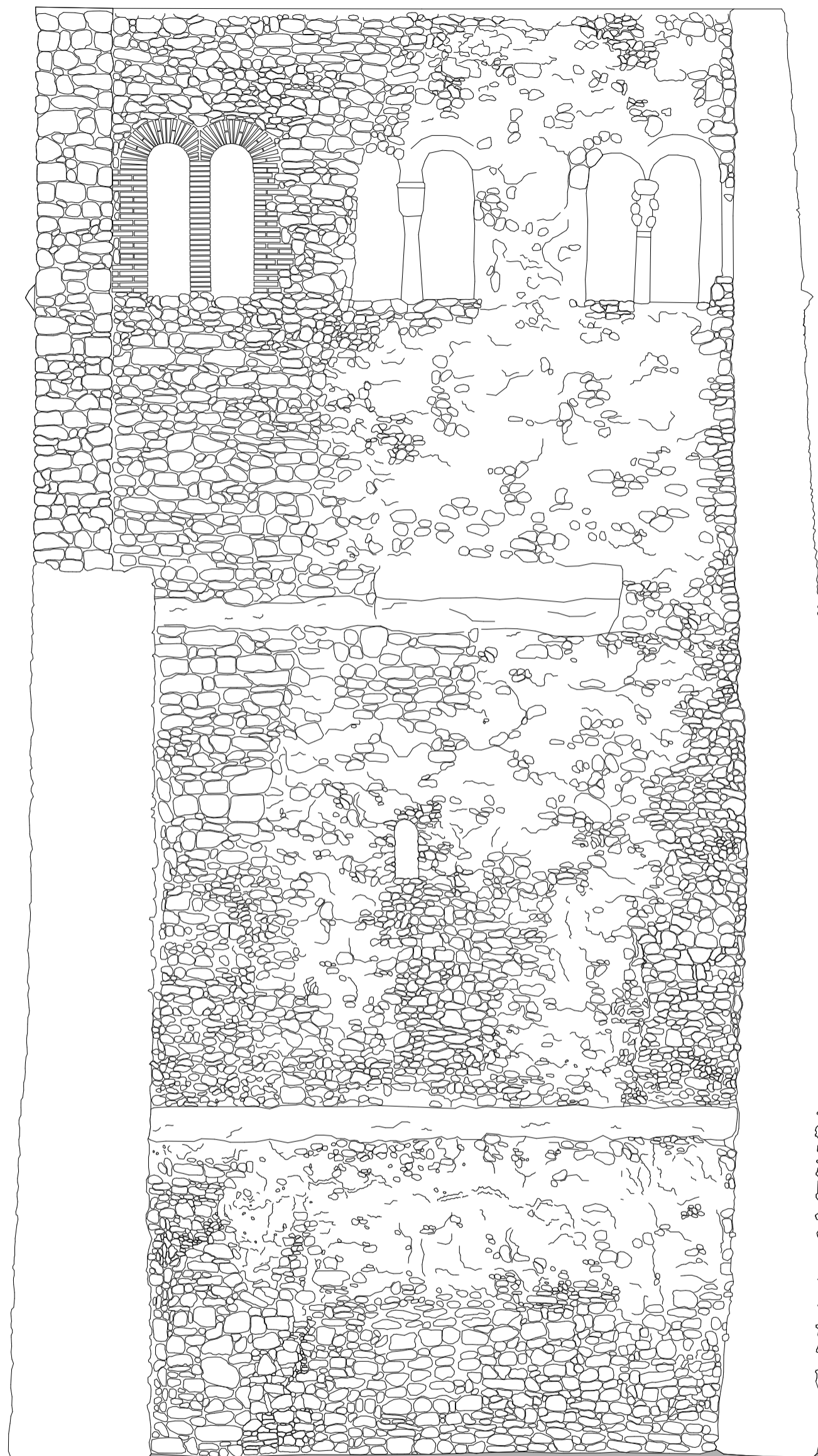
HARANGEMELET ALAPRAJZ

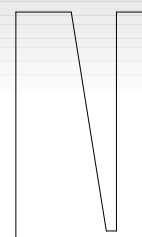
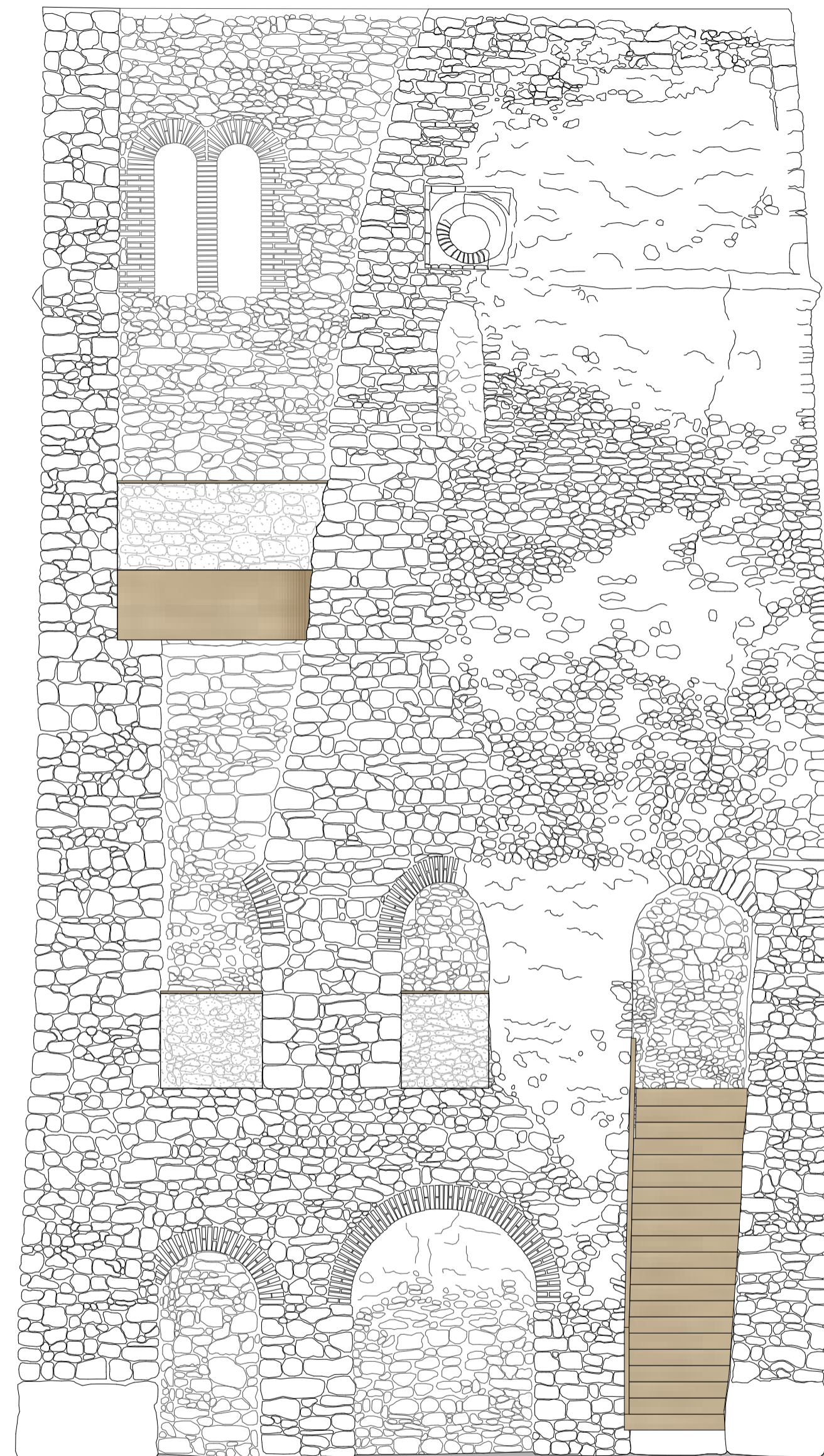
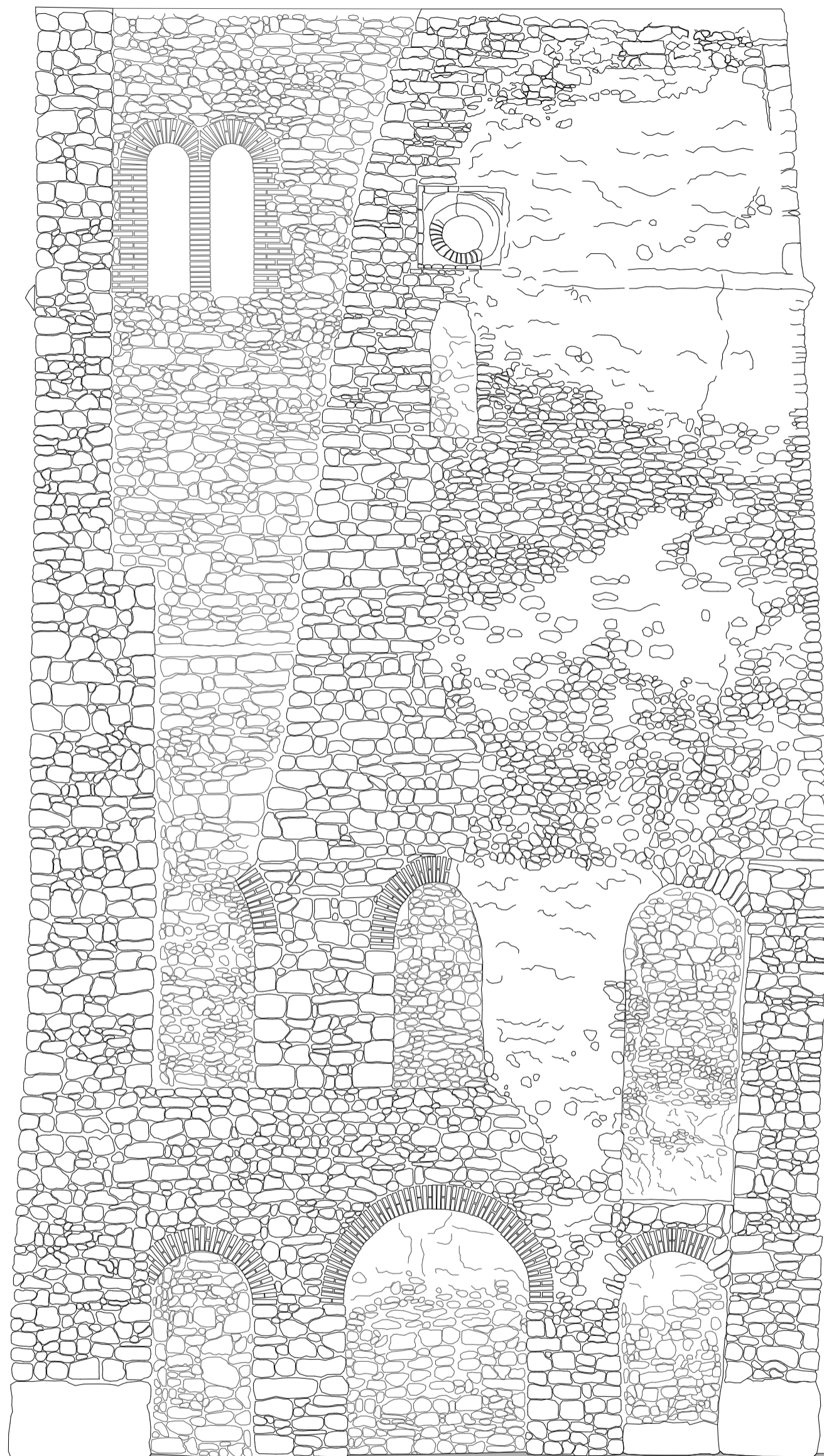

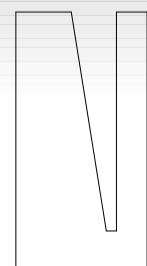
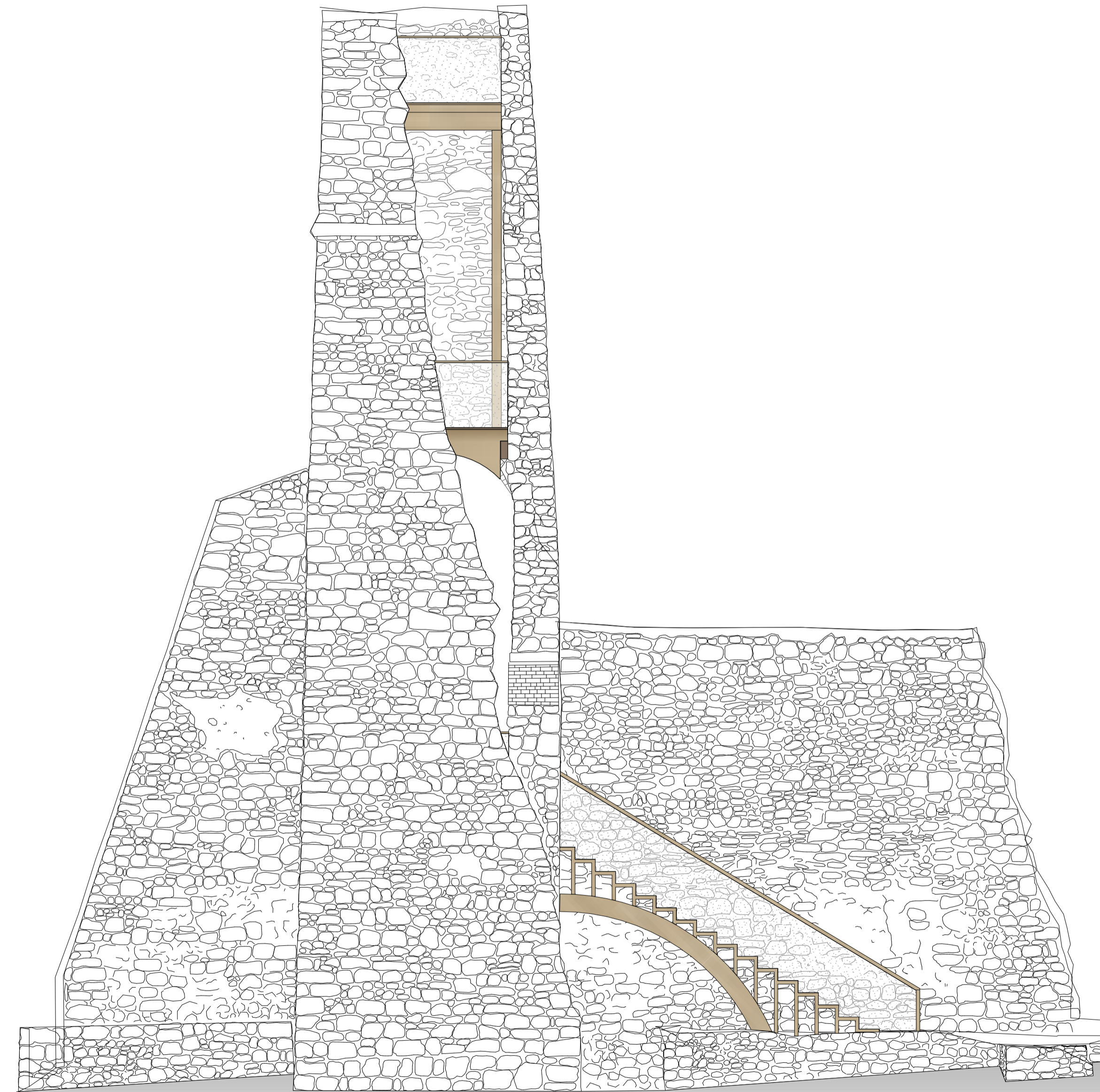
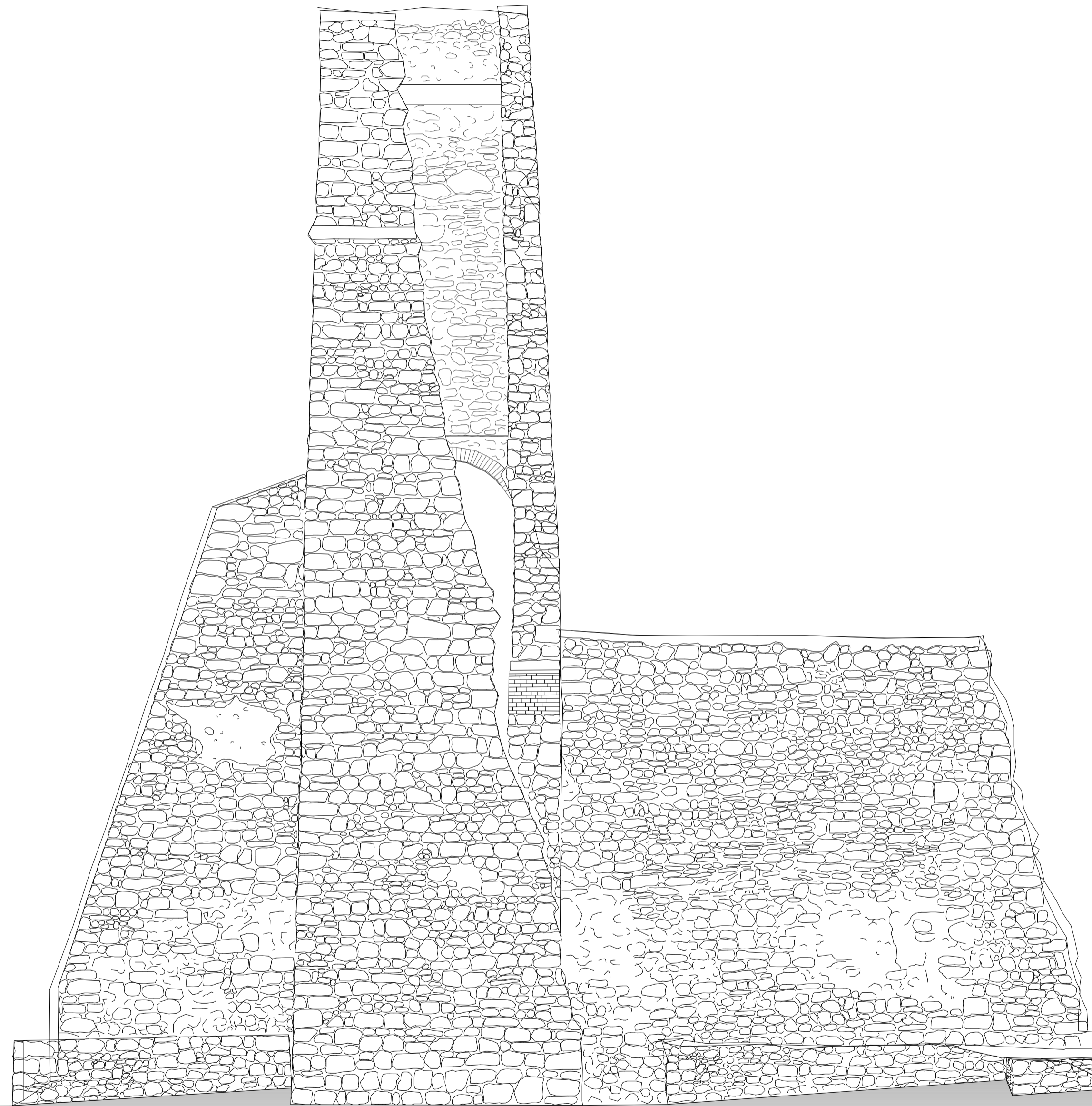
HARANGTORONY-KILÁTÓ ALAPRAJZ

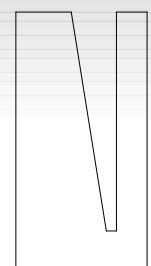
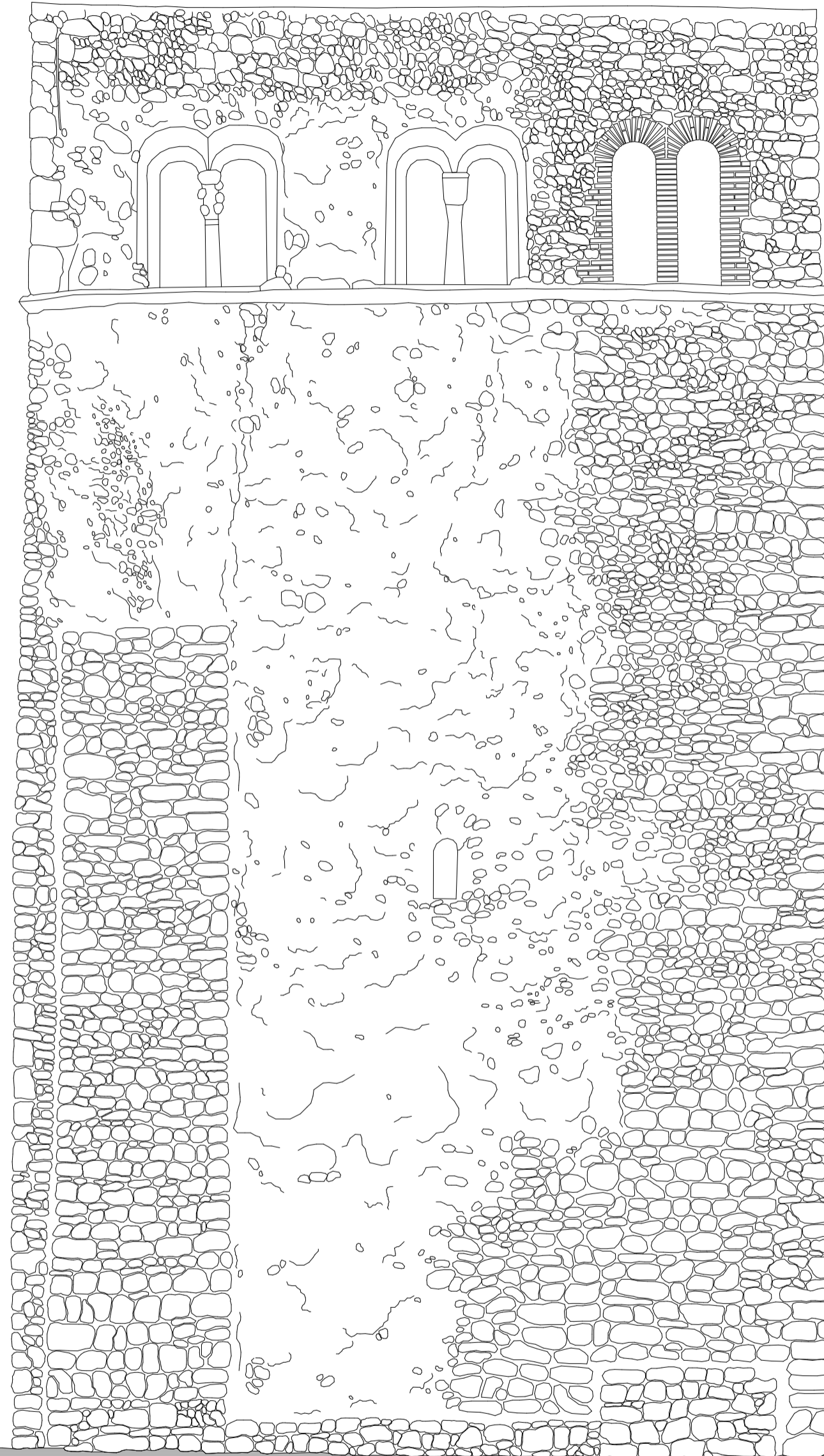

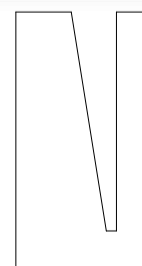
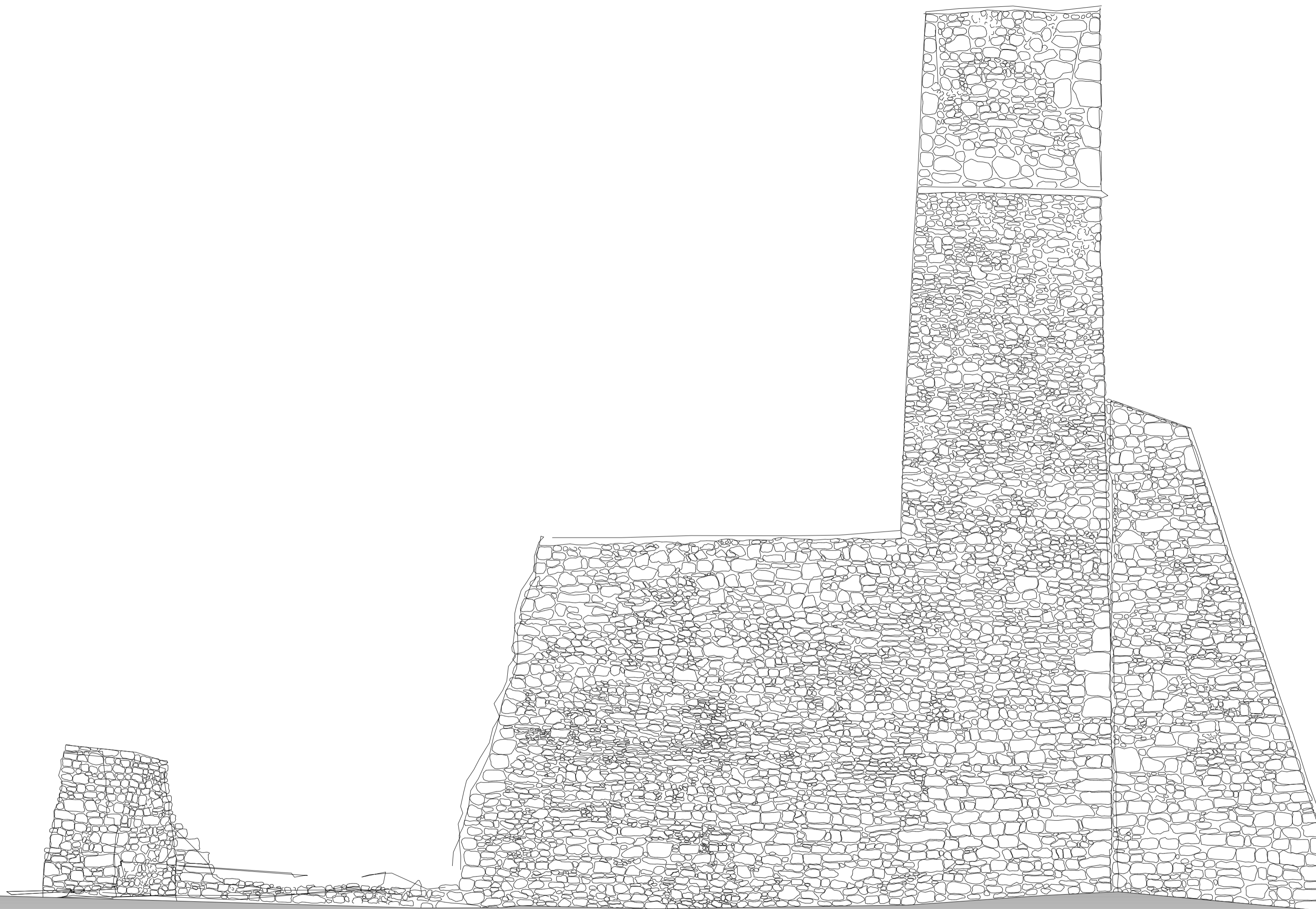

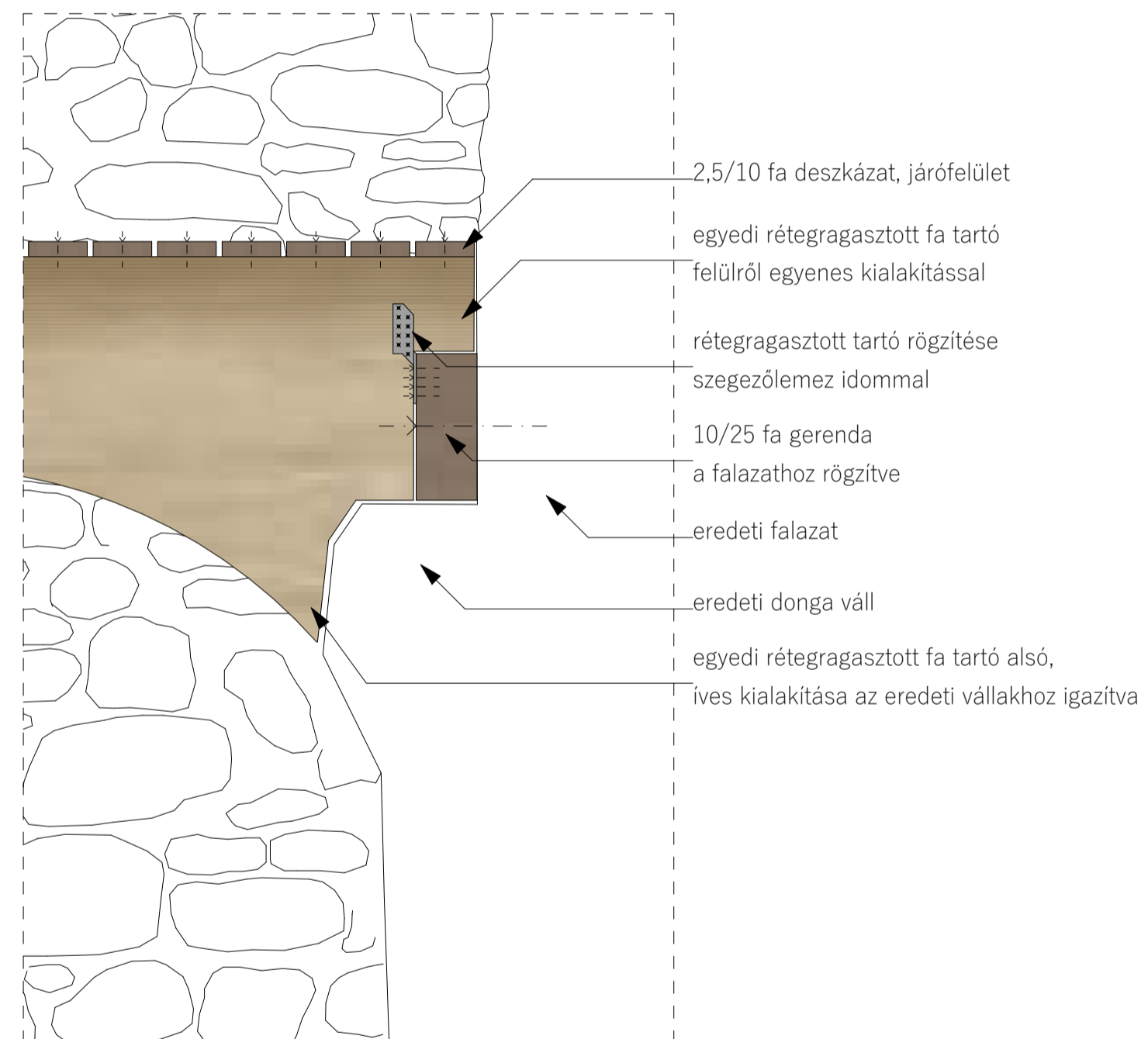

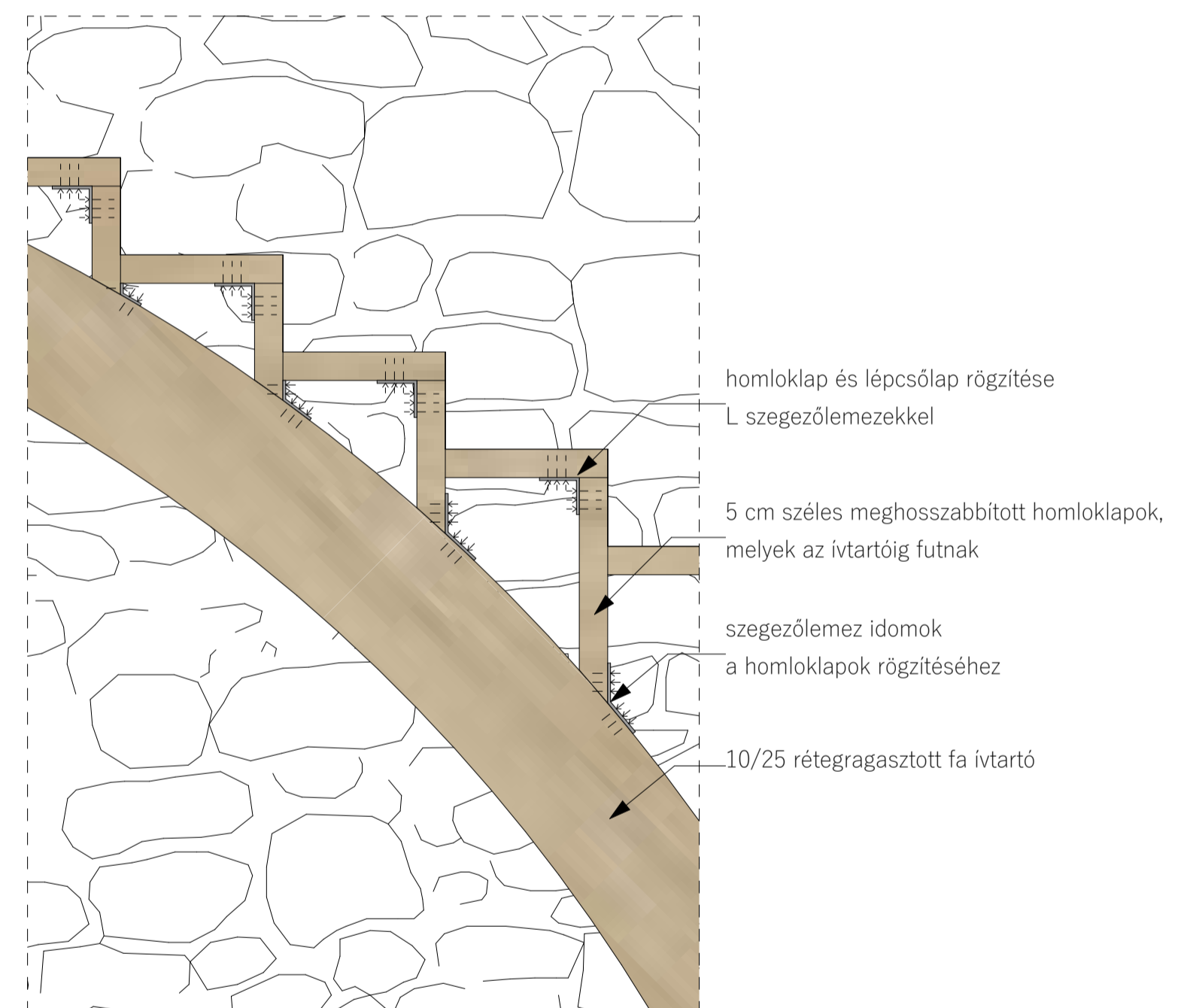

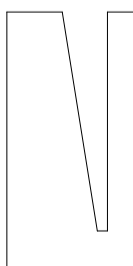

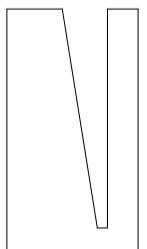
FÖDÉM TARTÓSZERKEZETE

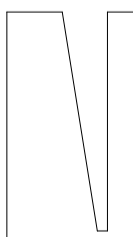

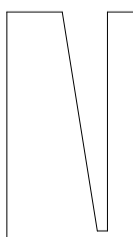
LÉPCSŐ TARTÓSZERKEZETE

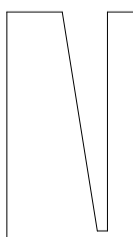

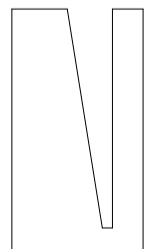

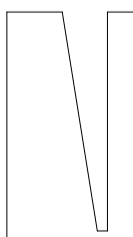

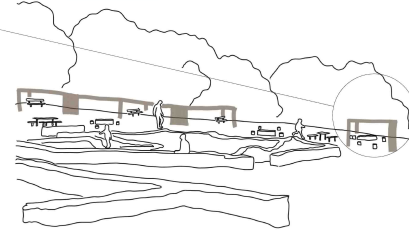
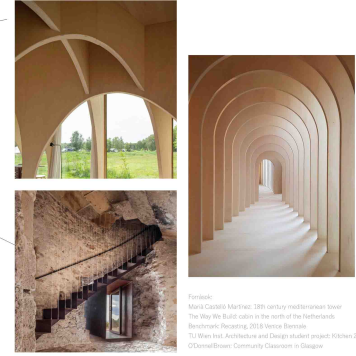
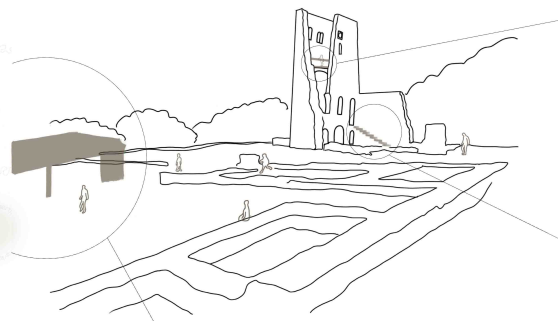
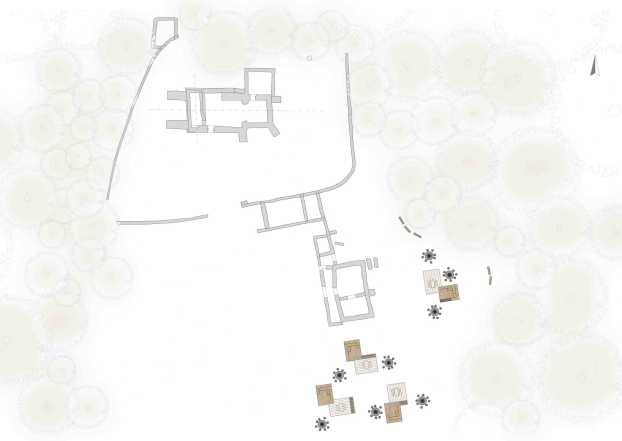

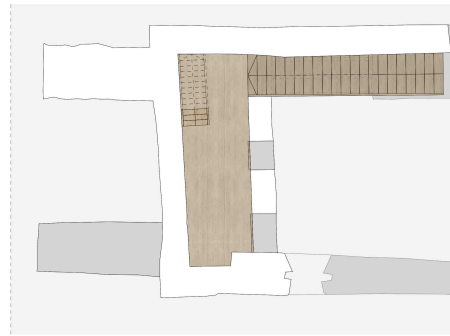
A dolgozatunk témája az alsódörgicsei középkori templomrom, melynek kutatásával foglalkoztunk, illetve ennek eredményeképp egy javaslattételt is megfogalmaztunk ennek kortárs felhasználására.

A választott téma feldolgozása során több eltérő kérdéskört is érintettünk, ami izgalmassá és színessé tette ezt a történeti tárgyú, de mégis aktuális témákat is feszegető dolgozatot. Ilyenek voltak a szakrális terek profán felhasználása, a rom, mint fogalom, vagy a kortárs és a középkori megoldások együtt élése. Ezek, mint gondolatkísérletek segítettek minket tovább haladni, és végül kiszűrni és megtalálni a helyes megoldást.

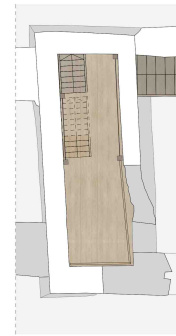
A kutatásunknak két fő aspektusa volt: az első egy történeti kutatás, amely feltárja a Balaton-felvidék középkori templom romjainak összefüggéseit a szakirodalomban, és elhelyezi ebben a rendszerben az alsódörgicsei templomot, annak sajátosságaival, összefüggésben Dörgicse településtörténetével.

A második maga az épület helyszíni alakhű felmérése, és ez alapján egy felmérési terv készítése a romok jelenlegi állapotáról. Ez nagyban segített minket nem csak a tervezésben, de a rom részleteinek megértésében, periodizálásában is.

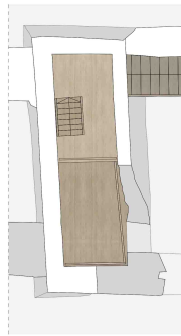
Karatszinti alaprajz

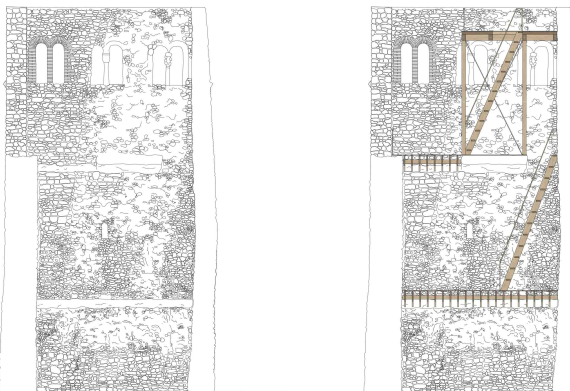
Harangemelet

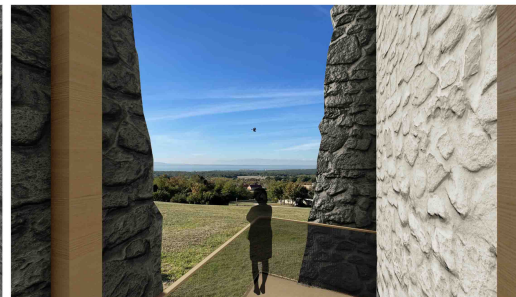
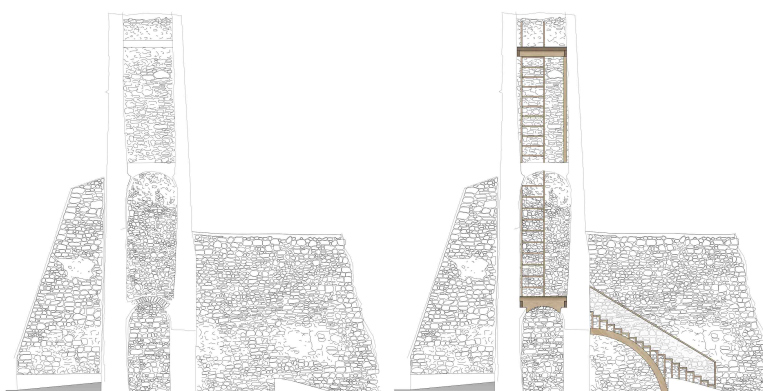
Harangtorony

Keresztmetszet

Hosszmetszet

Dörgicsei rétegek. Az alsódörgicsei templomrom újraértelmezése

szerzők: Bodó Sára Borbála, Farkas Anna Virág
konzulensek: Daragó László DLA, Dr. Kovács Máté Gergő

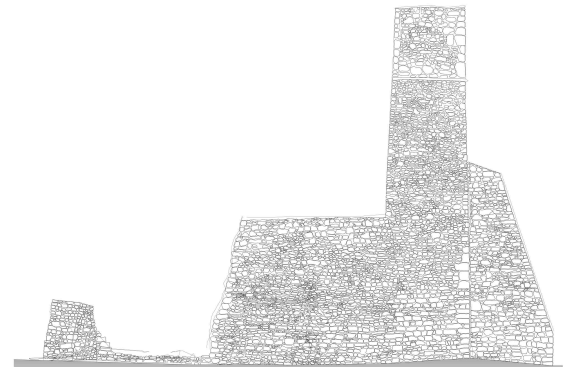
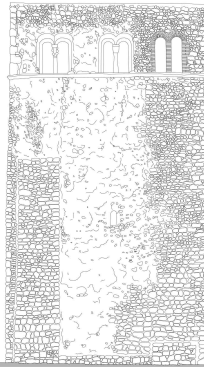
Explore!

Explorativ
Építészeti
Társaság

Nyugati homlokzat

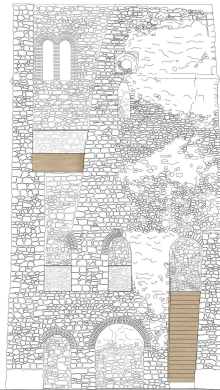
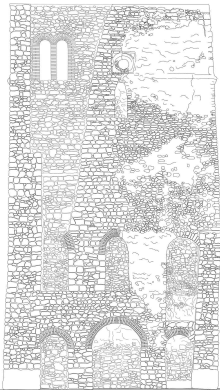
Északi homlokzat

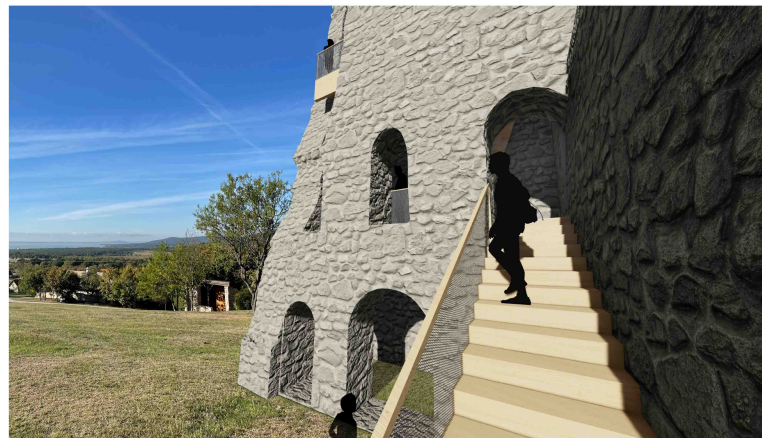
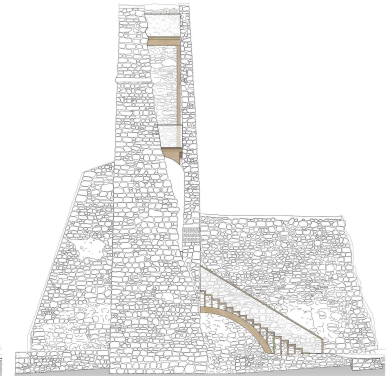
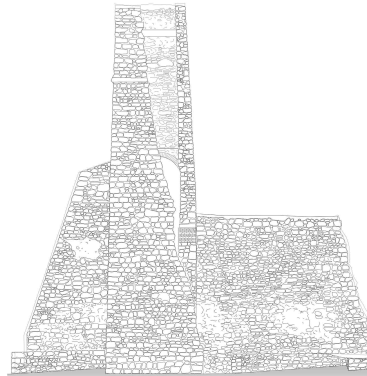
Az átfogó kutatásból szerzett adatok alapján javaslatot teszünk ennek a középkori szakrális térnek egy kortárs, eredeti funkciójától eltérő felhasználási lehetőségére. Célunk volt, egy olyan funkciót találni, amely egyszerre szolgálja ki a helyi lakosok, és az ide látogatók igényeit is, a hely történetiségének és jelenlegi hasznosításának elvárásait, ezzel egy új, értelmezési réteget adva az értékes területnek.

Ez az értelmezés, illetve újraértelmezés volt a kulcsszó a koncepciónk megalkotása során, amely mentén haladva a tervezési folyamat fő kérdéseire válaszokat kaphatunk.

Keleti homlokzat

Déli homlokzat

Dörgicsei rétegek. Az alsódörgicsei templomrom újraértelmezése

szerzők: Bodó Sára Borbála, Farkas Anna Virág
konzulensek: Daragó László DLA, Dr. Kovács Máté Gergő

Explore!

Explorativ
Építészeti
Tanszék